

VAN OUDS DE MORGENSTER

DOOR

HERMAN HEYERMANS

VAN HOLKEMA & WARENDORF - AMSTERDAM

VAN OUDS "DE MORGENSTER"

VAN OUDS "DE MORGENSTER"

TOONEELSPEL IN
DRIE BEDRIJVEN

DOOR HERMAN HEIJERMANS

MET EEN NAWOORD

VAN HOLKEMA & WARENDORF
AMSTERDAM

DRAMATIS PERSONAE:

BRUIGOM

MOEKE, zijn vrouw

SIMON, zijn zoon

META

EEN PASTOOR

JOB, knecht bij Bruigom

JOCHEM

LAMBERTUS

In de Tapperij klinken de stemmen van:

Eli

Krukken-Toos

Een Agent

Een Matroos

Een dronkelap

Een mishandelde vrouw

Arend

Meerdere bezoekers

HET SPEL GESCHIEDT TE AMSTERDAM IN DEZEN TIJD.

EERSTE BEDRIJF

Het tooneel verbeeldt in de linkerhelft een tapperij; in de rechterhelft de huiskamer van den eigenaar. Een tusschenschot met klein raampje scheidt linker en rechter deel.

Het Linkerdeel: links, voor, in halvemaaansvorm, de schenkgelegenheid, met spoelbak, kruiken, liter-maten. Rechts, tegen den kamerwand, een opstand met buik- en sier-flesschen, glazen, enz. Er voor kleine tafel met stoel. Tusschen opstand en tafel in, deur naar huiskamer. Boven de tafel het raampje. In den achterwand, een tweede deur. Aan een balk, de toonbank en de tafel belichtend, een hanglamp. De achterwand geert naar de toonbank toe. Er wordt aangenomen, dat de Tapperij zich tusschen de coulissen in verlengt. Boven de deur, in den geerenden achterwand, een plakaat: Van Ouds, en daaronder een groote, bleeke ster.

Het Rechterdeel: De huiskamer is, in tegenstelling met de verweerde Slijterij, wel-onderhouden, proper, eenvoudig-burgerlijk. Omgeving van menschen, die geld verdienen en zuinig zijn. Rechts tafeltje met boeken en paperassen bedekt. Er naast keukendeur. Rechts, tweede plan, mahonie-houten linnenkast, waarboven heilige-beelden. In achterwand, tweede deur. Links voor, tafel met stoelen. Oude prenten aan de wanden.

Bij het opgaan van het doek is het zeer late lente-namiddag. In de tapperij brandt de hanglamp. In de huiskamer de staande lamp op het tafeltje.

Links: achter toonbank Job. Rechts: Bruigom in den stoel bij de schrijftafel.

EERSTE TOONEEL

Job (achter toonbank). Jochem, Lambertus (nauwelijks zichtbaar in de Tapperij). Bruigom (bij schrijftafel).

Job. (bij geschreeuw en getier achter in de tapperij.) Is 't, verdorie, gedaan! Hou je je bek, ja of nee? Dat spektakel ken 'k niet hebben, vlak naast 't politie-posthuis! Koescht, of 'k tap je niemeer!

Jochem. Job, nou mot jij is scheidsrechter zijn....

Job. Ik mot niks. Ik mot dat je je fatsoen houdt....

Lambertus. (bulderend) Is-ie goed! Is-ie fijn! Dat zeg 'k 'm, potdoome, al zes maal, dat-ie z'n fassoen mot houn, maar as je geen fassoen het, ken je 't niet houn, want om te houn, mot je hebben.... (schatert).

Jochem. As hij wat meer voor z'n naaste voelde — voor zijn naaste....

Lambertus Ik voel meer voor me naaste as jij.... (tot Job, die 'r verveeld z'n krant bij op heeft genomen, en zich niet de moeite geeft te luisteren) Nou mot je *zijn* redeneering volgen, *zijn* redeneering zonder kop of staart! Ik zeg: ik voel voor me naaste, maar me naaste het maling an mijn, waar of niet? Voel ik voor me naaste zooveel as me naaste voor mijn voelt, die mijn toch ook mot liefhebben, dan tappen we van hullie en van mijn kant uit 'n leeg vat, dan krijg ik van hullie geen druppel te drinken, en omdat ze mijn laatste druppel natuurlijk niet lusten, omdat 'k niet na de laatste mode gekleed ben, ha, ha, ha! drink ik me laatste druppel zelf! Steek jij daar nou 'n speld tusschen! En geef jij mijn d'r nog een! (Job tapt in 't maatje, giet 't maatje over in 't glas, neemt eerst 't geld).

Jochem. De Heere der heirscharen zeit....

Lambertus. Geef hem d'r ook een. Ik ben niet haatdragend.... (Job doet 't, leest verder).

Jochem. De Heere der heirscharen zeit in Jeremia: laat uw profeten en waarzeggers, die in het midden van u zijn — skool, gezondheid! — u niet bedriegen, want zij profeteeren valschelijk.... Ik heb ze niet gezonden....

Lambertus. Daar heb ik je. As *ik* onze lieve Heer ben, en ik heb ze niet gezonden, dan maak ik 'r geen kouwe drukte over, want as *ik* 't *niet* wil, gelooven mijn heirscharen de valsche profeten niet! Daar heb-ie niet van terug, Jochempie....

Jochem. Jij spot met wat jij niet spotten mag! Ik zal het zwaard, de honger en de pestilentie onder hen zenden en ik zal ze maken als de afschuwelijke vijgen, die vanwege d'r slechtheid niet gegeten kunnen worden.... Zoo'n paar vijgen zijn wij, jij en ik....

Lambertus. Wel potdoome.... Zou je zoo'n verzopen dominee, die je pas 'n borrel kedo doet, niet op z'n uitgestreken smoel slaan?

Jochem. Wij zijn tot afschuwelijke vijgen gemaakt — uw breuke is doodelijk, uw plage smartelijk, voor ons gezwel is geen heelpleister....

Lambertus. (brullend) Hoe straler-ie is, hoe vuiler-ie je met teksten uitvloekt.... (In de huiskamer schelt Bruigom)

Job. (in de tusschendeur pratend) Bel je?

Bruigom. Doe de deur achter je dicht.

Job. Dat ken 'k niet. 't Is hier vol.

Bruigom. Al de stank trekt hier binnen.

Lambertus. 't Nog altijd in de beenen, patroon?

Bruigom. Doe de deur dicht. 'k Zit te kijk voor al die slampampers.

Job. Daar dan. Nou kennen ze gappen zooveel as ze willen!

Bruigom. Ik mot in de slaapkamer wezen.

Job. (hem voortduwend in z'n rolstoel) As 't mijn dan maar niet angerekend wordt, as 'k minder afreken. Muizen bij spek, daar komt niet van bij. (af.)

Lambertus. Dáár is de la. En dáár steekt de sleutel. Dáár schuilen de centen, die geen daglicht verdragen — en hiér sta ik, afschuwelijke vijg, met mijn ziel in verzoeking. Ik zeg tegen mijn opstandige hand: ga leggen. En toch beweegt zij zich.... En toch beweegt zij zich....

Jochem. Die u berooven, zullen ter berooving zijn, die u plunderen zal ik ter plundering overgeven....

Lambertus. Jammer. (rekt z'n arm) Geen sleutel te bekennen. Enkel 'n gleuf, waarvoor mijn vingertoppen te zwaar geschapen zijn. Pardon. (hij wijkt voor den Pastoor, die door de tapperij komend, tegen de tusschenschot-deur klopt, en de kamer binnengaat) Hoog bezoek! D'r zal iemand bediend motten worden, terwijl de bediening hier alles te wenschen overlaat....

TWEEDE TOONEEL

De vorigen, de Pastoor.

Pastoor. (tot Job, die uit de slaapkamer komt) 'k Heb geklopt, en ben toen maar zoo vrij geweest. Niemand hier?

Job. 'k Heb hem net daarbinnen gerejen. En de juffrouw is 'n boodschap. Zoo vroeg 's morgens kom u toch nooit....

Pastoor. Zoo vroeg? Kwart over acht....

Job. Zal ik hem?

Pastoor. Nee, ga je gang maar. 'k Weet den weg. (spektakel in de Tapperij) Dat volkje daar, schijnt niet te lang zonder toezicht gelaten te kunnen worden. Drinkt dat al zoo vroeg?

Job. Zeit u maar zuipen. Vanaf dat de deur om zes uur opengaat. De juffrouw helpt van zes tot half acht — (nijdig in de deuropening sprekend) Hou je gemak: de dag duurt lang genoeg!

Jochem. Ik klop al twee maal, en niet onbescheiden, voor twee *spiritus asper*.... Gegroet collega, sum, ergo credo; credo ergo laboro; laboro pro Deo....

Pastoor. Wie is dat?

Job. (met den knop van de snel gesloten deur in de hand) As 'k 't zeggen mag, 'n gladweg verzopen student, die dominee had willen worden. Verkoopt potlooien langs de terrassen, slaapt in de open lucht en gebruikt hier z'n ontbijt. (bij nieuw geklop) 'k Heb je toch gezeid je gemak te houden?

Lambertus. Ik hou me gemak. Maar jij houdt 't jouwe te lang....

Job. As 't je niet bevalt, dan loop-ie *De Morgenster* maar verder voorbij!

Lambertus. Wel potdoome!

Job. Vloek niet en ruk uit. (De Pastoor wendt zich af).

Jochem. Dus u weigert mij twee *spiritus asper*, terwijl ik de zilverlingen in mijn bevende hand houd. (Pastoor in achter-slaapkamer).

Job. Ik mag niet tappen an zatlappen. 'k Ben 'r met jullie twee al eens ingevlogen.

Jochem. Heb acht op uzelf en op de leer.... Bestraf eenen ouden man niet hardelijk, maar vermaan hem als een vader, Timotheus 5.... Denk an je voorwereldlijken naamgenoot, Job, die ten tijde van de Patriarchen leefde. Hij had zeven zonen....

Job. (de krant weer lezend) Jawel....

Jochem. En eindigde op 'n mesthoop, en met 'n potscherf, om zich te krabben....

Job. (ongeduldig) Mag ik me krantje lezen, ja of nee? Ik tap je vanmorgen niet meer. Ik mot hier geen gedonder op me nuchtere maag.

Lambertus. Da's 't eind van de wereld. 'k Mot me krom leggen, om 'r met bedelen an te kommen, en dan hier nog is bedelen.... Jij ziet mijn hier niet meer terug....

Jochem. Een dorstigen os zult gij niet muilbanden.

Job.Een dorschenden.... (hij laat het glazen luik voor de toonbank zakken) Afgeloopt!

DERDE TOONEEL

Bruigom, Pastoor, links Job, die af en toe bij het volgende het luikje opschuift en jeneverglazen vult.

Pastoor. (die de slaapkamer ingegaan is, keert met Bruigom in den rolstoel terug) Bij de groote tafel of daar?

Bruigom. In m'n eigen hoekje, asjeblijf. Dank u. Hier hou ik van alles boek.

Pastoor. Je schijnt *altijd* kunstlicht te moeten branden?

Bruigom. (hij praat zenuw-haastig) Meestal. Maar da's

onze eigen verkiezing. 't Was hier oorspronkelijk 'n pijpenla tusschen 't politiebureau en de achterzij van de kerk in. Dat heb ik toen, zoo as u 't voor u ziet, laten verbouwen, met dat tusschenschot en 't kleine raampie. Ik had in de slijterij licht genoeg. 'k Heb 'r niet te tellen jaren achter de schenkbank gestaan, van 's morgens voor dag en dauw tot diep in de nacht, en alleen 's Zondagsmorgens gesloten. Me vrouw en ik hebben 't haast niet gemerkt, dat 'r hier 'n lamp most branden, want ik was an één stuk voor, en zij, of in de slaapkamer, of in 't keukentje. As 'k geen verlamming in me beenen gekregen had, stond daar nou geen bediende, die 'k as de duvel mot controleeren, op mijn plaats, en zat ik niet driekwart afgetakeld in de schemer. Vroeger heb 'k me stoel wel voor 't raampie laten rollen om te kijken of-ie de jenever niet versnee. Daar raak je je beste klanten ongemerkt mee kwijt — de menschen zeggen je niet waarom ze 'n ander de klandizie geven.... Je ziet ze eenvoudig niet meer.... En 'k mag wel zeggen, dat ik de naam had de grootste bellen te schenken, en dat onze waar prima was.... Sla ik te veel door?

Pastoor. Vraag je dat, omdat 'k 'n beetje in de beweging gebleven ben?

Bruigom. Dat, dat doe 'k. Me rechterhand in 't bijzonder ken soms zoo trillen en beven, dat 'k van 'n anders hebben kan. (De Pastoor zit bij de tafel neer) Dank u. Zou u me pijp willen angeven? In 't rekje naast de deur. Nee, is al gestopt. Doe 'k altijd 's avonds, drie pijpen tegelijk. Nou nog 'n lucifer. Nee, dat doe 'k zelf. Met me linkerhand. De eerste breken altijd. Maar dan: asjeblief.... Mum-mum.... Mag 'k ook al niet meer voor de dokter, maar 'k heb 'm gezeid: de borrel heb 'k me afgewend, en ik kon 'r vroeger 'n slordige stouwen, maar as je me pijp verbiedt, maak ik me van kant, positief van....

Pastoor. Nou, nou, nou!

Bruigom. Je weet dat 't de ergste doodszonde is — en je zegt 't bij wijze van spreken makkelijk genoeg, maar toen met de dood van m'n tweeden jongen, toen 'k, om

me te verzetten zelf meer geproefd had as goed voor me kon wezen, toen heb ik, en dat weet u, in die nacht die 'k nooit zal vergeten, meer as 'n uur op 't randje van de kaaimuur op en neer geloopt — 'tja, meer as 'n uur — en as 'r midden in de donkerte niet ineene zoo'n glimmer an de hemel gekomen was, en die me op de gedachte had gebracht: in *Van ouds de Morgenster* leit 'n vrouw d'r ziel van verdriet en lammenadigheid uit te hijgen — en die mag-ie niet met d'r kleine meid alleen op de wereld laten, dan had 'k de paar meter sprong gewaagd. Want 'k kon niet zwemmen, en 't was 'n beestenweer....

Pastoor. Ja, ja. (een stilte. Van uit de Tapperij geschreeuw en gelach).

Job. Wat is 'r nou weer? Nee, Heilsleger, je wordt bedankt! (sluit 't luikje).

Pastoor. Ik begrijp 't niet, dat die menschen zoo vroeg in den dag an sterke drank behoefte hebben.

Bruigom. Wat 'r nou komt, is 't grootste uitvaagsel — al wat in de open lucht geslapen het, in 't Park, op de pleinen, komt zich opknappen. 'k Kan ze hiervandaan an de stemmen herkennen. Die daar, precies, da's Eleazar, blinde Eli, die zoo goed ziet as u en ik. Krukke-Toos is z'n vrouw. Verdienen samen meer centen as 'n fatsoenlijk arbeijer. 'k Krijg ze om half zeven in de morgen, om tien uur, om een uur, om vier uur — en as ze niet kommen, zitten ze de een of andere straf af.... Ja, precies: da's Jochem, die al z'n centen verbrast het. Had dominee willen worden. U kent 'm wel. Zoo'n lange bleeke, die altijd na de grond loopt te kijken, of-ie raadsels oplost. Zoolang ik 'm ken, en da's al heel lang, wandelt-ie met zes potlooien in z'n binnenzak.... Hij en blinde Eli en Krukke-Toos vieren haast d'r jubileum bij me.... Die daar lacht is 'n bassist, ook 'n klant van jaren en jaren — ken niks doen voor-ie z'n eerste borrel gepakt het....

Pastoor. Waarom hou je op?

Bruigom.Om dat heen en weer loopen van u. Dat

werkt op me kapotte zenuwen.... 'k Heb me vannacht verbeeld, dat 'r voor m'n bed ook zoo'n zwarte schaduw heen en weer liep.... Toen is me vrouw opgestaan, om te kijken....

Pastoor. Most je die daarvoor wekken? Schaam je....

Bruigom. Ik heb me niet te schamen. Ze lee wakker. Ze leit altijd wakker.

Pastoor. Altijd wakker?

Bruigom. Met d'r gedachten bij de kinderen.

Pastoor. De dooie?....

Bruigom. De levende. Voor mijn is dat 't zelfde. Ik heb geen kinderen meer....

Pastoor. We zullen heusch woorden met mekaar krijgen, Bruigom. Dat is geen toon.

Bruigom. Mag wezen. Mag wezen. Toen 'k op die kaai-muur liep, vijf en twintig jaar gelejen, en 'r over piekerde over welke kop van 'n ducdalf of over welke ring 'k zou struikelen — toen kon 'k niet denken, dat ik 'n klein jaar later de genade zou beleven van weer zoo'n mollig jongens-lichaampje in m'n armen. We noemden 'm Simon. Simon kreeg van onzen Zaligmaker den toenaam Petrus. Hij is nou 'n heele kerel, gezond, stevig, wat je maar wenschen kan — en z'n zuster.... (lacht schrill en pijnlijk). Daar — daar — ken 'k 't zoo benauwd van krijgen, van dat lachen, as 'k gebukt zit.... Dan klopt 't bloed in me hersens, of 'k, of 'k....

Pastoor. Glas water?

Bruigom. Zakt al. Jammer, me pijp leit in stukken.

VIERDE TOONEEL.

De vorigen, Moeke.

Moeke. (door Tapperij-deur) Job.... (hij leest z'n krant, kijkt niet op. Zij gaat over 'm zitten aan de kleine tafel onder 't raampje, kijkt 'm vernietigend aan).

Job. (ontwaart haar, knikt vriendelijk) Morgen, juffrouw.

Moeke. U hoeft mijn geen morgen te zeggen, want dat het u al vanmorgen, toen u mijn hier afloste. Ik vraag enkel: is 't hier 'n publieke leesgelegenheid of 'n slijterij?

Job. Ik kijk en ik lees tegelijk.

Moeke. As u keek, keek waar u most kijken, zou u gezien hebben, dat 'n kerel, die hier nooit komt in 'n hoek op den grond zit te slapen.... Op den grond. Ik heb al dikwijls 'n keet bijgewoond, maar zoo'n keet as tegenswoordig.... (door raampje sprekend) Dag meneer de pastoor. Ik kom daalijk. Is dat uw krant?

Job. Nee, van u.

Moeke. Lag-ie hier?

Job. Nee, Zuid-zuid-west, an de andere kant van 't nest. (Pastoor af in keuken).

Moeke. Wil u dan asjeblief an deze kant van 't nest blijven. Daar ben ik niet van gediend. Mijn man en ik zouden 'r niet an gedacht hebben hier ooit 'n krant — onze krant (trekt 't blad weg) — op ons gemak te gaan lezen en de boel boel te laten.... Ach doet u mijn 't genoeg en geeft u geen antwoorden....

Job. O, mot ik stommetje spelen?

Moeke. Asjeblief. Dan verslijt uw verstand 't minste.... En wil u asjeblief wat minder proeven. Ik heb u niet als voorproever in betrekking genomen.

Job. Ik zal hier dóód blijven zitten, als....

Moeke. Zit u liever thuis op die manier. Daar zou ik hier maar last mee hebben. Genoeg last an alle kanten....

Job. Ik doe 'r 'n eed op, dat ik geen drüppel.

Moeke. Hij is goed hoor. Doet u *die* eed gerust. Die doe ik mee. Gos, man: zie je 'n vrouw, die 't klappen van de zweep al van 'r kinderjaren geleerd het voor zoo onnoozel an? Ik hoef geen drank te zien, ik hoef 'r niet

te ruiken: ik vóél 'r. Laat 't u zonder krakeel gezegd zijn! (De Pastoor keert uit de keuken met 'n glas melk voor Bruigom terug) En voor de laatste maal, verstaat u?) in de Tapperij begint 'n harmonica te spelen, en 'n vrouwestem zingt: „Ik ben in de schaduw geboren, rood-wit-blauw, rood-wit-blauw! Mijn liefje ik zal u....” Vinnig schuift Moeke het luikje omhoog)Nee, hoor! Dat kennen me niet hebben! Uitscheijen! Uitscheijen Toos! Begin je nou al met Hartjesdag?

Krukken-Toos. (onzichtbaar)Eli is jarig.

Moeke. Nog honderd jaar gezonde oogen, Eli, maar geen concert! Uitscheijen, Toos. Wat weerlicht, 'k mot niet ellek oogenblik politie over de vloer!

Krukken-Toos. Hindert 't jou? Hindert 't mijn? Gun jij 'n blinde z'n broodwinning niet?

Moeke. 'n Blinde! Haal de kunsten niet uit!

Krukken-Toos. Jij zal zoo bezocht wezen!

Moeke. (terwijl Job de Tapperij ingaat) Dat zal ik.

Krukken-Toos. Mamzer! Risschespoonum!

Moeke. Ik versta geen Spaansch.

Krukken-Toos. Jij verstaat niks. Enkel jezelf. Kijk 'r toch niet an met je dooie oogen, Eli. Die het met niemand meelijen....

Moeke. 'k Heb met jullie allemaal meelij en met mezelf in de eerste plaats, as 't maar geen meelij met muziek mot wezen. Nog één bekeuring en 'k mag 'n week sluiten! (de harmonica zet nog eens in)Wel verdorie! Smijt ze dan 'r uit, Job — en as je je eigen vingers niet vuil wil maken — d'r staat voor 't Posthuis 'n agent....

Krukken-Toos. Je zal krijgen wat ik je wensch, mamzer benedidde, 'n makke zoo groot as.... (Een Manne-stem: „Asjeblief!")Nou mot u is hooren, meneer de agent.... (De stem: „Asjeblief!" Een diepe stilte).

Moeke. Hoe ken iemand zoo onredelijk zijn?.... Worden wij niet gepest, as we ons niet an de voorschriften houden?.... En da's enkel as je ook vrouwen tapt.... Maak die op de grond nou ook wakker, Job.... Trek 'm maar an z'n schouwer. Harder!.... 'k Heb nog nooit zoo'n rare tijd meegemaakt.... We zullen 'r 'n slaapstee met 'n schaftekelder van maken.... (loopt door naar de huiskamer, waar de pastoor papieren bij 't tafeltje van den tapper inkijkt)Morgen, morgen. Neem me niet kwalijk, Eerwaarde, da'k u heb laten wachten, en da'k wat harder gesproken heb.... Je ken 't schuim van de vroege morgen met geen glacees anpakken, en vooral nou ze weten, dat hij niet meer uit z'n stoel komt, is 't vechten om baas in je eigen huis te blijven.... 't Is altijd 'n ruw volkie geweest, waarmee we hier te doen hebben gehad, maar zoo as tegenswoordig.... Je weet bij onzen lieven Heer niet meer wie je tapt.... Nou me man, die 'r in de eerste jaren van me huwelijk wel is twee tegelijk uit gesmeten het, toen we de Politie nog niet voor burens hadden, geen hulp, waar je op rekenen ken meer is — mag ik toch wel zeggen, Brui-gom — waarheid is waarheid, en morgen zit ik misschien precies zoo — leg ik 's nachts wel met de centen onder me hoofdkussen. Want politie of geen politie: de muren zijn zoo dik, dat je hier iemand zesmaal vermoorden ken, en dan nog is op je gemak zesmaal op sterk water ken zetten, eer ze met de brancard voorkomen, om de stukkies en brokkies, die 'r van je overgebleven zijn, na 't Gasthuis te rijden. Wie het jou an 'n glas heete melk geholpen?.... Toch niet....?

Pastoor. Ik.

Moeke. Het u....?

Pastoor. Ik.

Moeke. Zonder te morsen op me nieuwe komfoor?

Pastoor. Zonder te morsen.

Moeke. Wil u zelf wat drinken?

Pastoor. Dank je.

Moeke. Nee, ik bedoel niet van dáár, Godbeware....
Hier is nog nooit 'n druppel drank binnen geweest....

Bruigom. Behalve toen ik....

Moeke. Dan heb-ie 't achter me rug gedaan. Ik heb altijd geredeneerd: wat dáár gebeurt gaat me niet an. Da's onze broodwinning. Doen wij 't niet, dan doet 't 'n ander. Maar hier, in me huis, bij me kinderen.... 'k Zou 'r van gerild hebben.... Kop koffie?

Pastoor. Nee, Moeke — 'k ben enkel binnen-gewipt zooveel vroeger dan anders, omdat je an m'n huishoudster had laten vragen.

Moeke. Dat heb 'k. (Job zit weer achter de toonbank en bedient af en toe).

Pastoor. En?

Moeke. (knipoogt tegen 'm)Wat 'n donker weer, hè?.... Ik dacht bij 't onweer van eergister, dat de bliksem in de toren....

Pastoor. Dat is-ie ook.... De bliksemafleider heeft uitstekend gefunctionneerd. Wil ik morgen of overmorgen terugkomen?.... Ofschoon 'k 't niet uitgezocht-aangenaam vind, om te dikwijls door de tapperij heen te stappen. 'r Zijn altijd lastertongen en buitengewoon-geestige lieden, die zich aan zulke bezoeken ergeren. Wel jammer dat 'r geen afzonderlijke deur is, ofschoon ik me aan de andere zij niets van zulk soort gekwetste gevoelens aantrek. Ik herinner me de heilige sacramenten in 'n klein plaatsje in 'n — in 'n bordeel te hebben toegediend, ja ja ja Tot ziens, Bruigom, en wat voorzichtiger met je pijpen — ik heb de stukken aan gruis zitten trappen. Dag Moeke.

Bruigom. As ik te veel ben, ken je me beter weggrijpen. Da's plezieriger voor de pastoor en plezieriger voor mijn.

Moeke. Wie doet je nou wat?

Pastoor. Waarover wind je je op?

Bruigom. 'r Gebeurt tegenswoordig zoo'n boel achter me rug, maar dan merk ik 't pas later — nou begin je met geheimen waar ik bij ben, maak je me heelemaal kindsch vóór me tijd.... In ieder geval ben ik de vader.

Moeke. Het ù daar van terug?

Bruigom. Jij laat de pastoor niet voor niks roepen.... En nou geen uitvluchies, geen gedonder....

Pastoor. Bruigom, wil jij je asjeblief matigen?

Bruigom. Dat probeer 'k — dat probeer 'k op me woord van waarachtig — as d'r dan ook maar gedacht wordt, dat ik, dat ik 'n angeschoten vogel ben.... 'k Heb me leven voor ze versleten — (tot z'n vrouw) hebben jij en ik voor iets anders gewurmd as voor 't kleine grut, dat we 'n beter bestaan wouen geven.... Zijn ze hier gekomen as groote, denkende menschen, toen ik door u bediend was geworden.... Heb ik toen niet in me eentje — daar nou hoor je 't, jij! — liggen grienen, of de deur niet open zou gaan, en ik me dochter of me zoon zou zien binnen kommen....

Moeke. (stil)Of 'k dat niet gemerkt heb....

Bruigom. Ze hebben me laten krepeeren....

Pastoor.Nou, nou, nou....

Bruigom.Je mag d'r 'n ander woord voor kiezen — ik praat zooas 'k me heele leven gepraat heb, en zooas 'k me laatste jaren vanzelf praten zal — ze hebben me afscheid laten nemen — en hebben me as oud vuil laten leggen, op wat ik dacht dat me sterfbed was.... Dat voel jij niet zoo mee....

Moeke. Ik niet?.... Heb ik ze niet op de wereld gebracht?.... Heb 'k niet met ze rondgetold?.... Daar kan ik me nou....

Pastoor. Moeke....

Moeke. Gelijk het u. Ik zal de verstandigste zijn, en me mond houden.

Bruigom. (zachter) Daar wringt 't 'm juist. Je mot je mond niët houen. Ik heb zoo goed 't recht te weten as jij.

Moeke. En je dan nog erger van streek maken?

Bruigom. Dus 'r is iets. Dacht 't wel.

Moeke. Vannacht heb-ie niet geslapen en gisternacht niet....

Bruigom. Net zoo min as jij.

Moeke. Ik ben sterker....

Bruigom. Omdat....

Moeke. Nou: omdat?

Bruigom.Omdat jij ze opzoekt.

Moeke. Niet waar.

Bruigom. Dat merk 'k an alles.

Moeke. En as?....

Bruigom. En as! Hoe schaam-ie je niet!

Moeke. Me schamen? Hoort u 'm? Hoeft 'n moeder zich ooit te schamen? Is 'r één man op de heele wereld, die weet wat 'n moeder is?

Bruigom. Weet 'n kind 't wel? (Pastoor wil heengaan).

Moeke. Nee toe, meneer de pastoor, blijf nog een enkel oogenblikkie. Nou vraag ik 't zelf. Dan zal ik geen geheimen voor 'm hebben.... Ik kan zoo me ouwen dag niet in.... Ik snak na verzoening....

Bruigom. Eer ik 'n stap na ze toe doe, eer ik één stap.... Bij wijze van spreken.... Dat zijn gezegden, die mijn niet meer passen, tenzij 'r 'n Godswonder met me gebeurt.... Maar hier, hier kommen ze niet, kommen ze nooit meer binnen, zoo waarlijk....

Pastoor. (duwt rustig z'n hand omlaag) Niet doen, niet doen, Bruigom....

Moeke. Nou hoort u 'm. Nou woont u 'm bij. Hij het

z'n groote grieven — dat geef 'k toe — ik ben de eerste om 't toe te geven — maar ik? Wordt 'r op die manier met mijn rekening gehouen? Zeg dan an de pastoor wat je te zeggen het, en zout 't niet op voor mijn alleen.... Waarom zallen je kinderen niet....?

Bruigom. Vraag jij dat? 'n Dochter, die....

Moeke. ('r verdriet inhoudend)Die erger as ongelukkig is....

Bruigom. Door mijn schuld?

Moeke. Wie praat daar nou over? Wie beweert dat? Schuld? Schuld? Gaat 'r iemand vrij uit? Ze het 'r trekken thuis gekregen. En meer as gruwelijk. M'n hart doet pijn, as ik 'r an denk. 't Is angstig, da-je as moeder 't 'n zaligheid vindt, zoo'n poppe-kind in je armen te houen, 't de borst te geven en 't te vertroetelen, en da-je later, zooas wij hier, over mekaar zit — over mekaar zit — en mekaar ankijkt — en mekaar niks hoeft te vragen — omdat je niet eens weet, waar 't meissie dat 'n licht in je donkere kamer was, toen je 't voor 't eerst in 'r blauwe oogen keek, op 't moment is....

Bruigom. (ruw)Ik zou d'r niet meer motten ontmoeten....

Moeke. En je het pas verteld, da-je lag te grienen, toen je ziek lee....

Bruigom.Toen. Dat was toen. Nou is 't geen toen meer.

Pastoor. Laat mij nu 'ns vragen — nee, nee, Bruigom, nu is 't mijn beurt: je zei dat je naar verzoening snakte.... Heb 'k dat goed begrepen?

Moeke. Dat het u.

Pastoor. Heb je je dochter gesproken?

Moeke. (na zwijgen, moeilijk) God weet alleen wáár ze is. 't Laatst het Job, onze knecht, 'r man — 'r man: 'k

kan dat woord haast niet zeggen — dáár gezien — ik dacht an me zoon....

Pastoor. An Simon?

Moeke. An Simon.

Pastoor. En? Nu vraag ik voor de tweede maal: en?

Moeke. 'k Ben bij 'm geweest.

Bruigom. Toch....

Moeke. Toch. Gisteren.

Bruigom. Hè-'k geweten.

Moeke. Dat kòn je niet weten.

Bruigom. Hè-'k tòch geweten. Je keek anders. Je zat anders over me. Je....

Pastoor. Bruigom: ik zou vragen. Was je bij 'm thuis?

Moeke. Hij het geen thuis.

Bruigom. Hoe wist je dan?

Moeke. 'k Had 'n brief.

Bruigom. Voor jou alleen?

Moeke. Voor mijn alleen.

Bruigom. Mocht ik die niet....?

Pastoor. Waarom maak je 't mij zoo moeilijk? Heb je liever dat ik....?

Bruigom. Geef me pijp. Dan zeg ik niks meer.

Moeke. (steekt de pijp zèlf an) Asjeblief. (zit) Hij had al drie weken in de verpleging gelegen — ook op 't randje van de dood — met 'n zoo hooge koorts zee de zuster, dat ze dachten.... dat ze 't kamerschut al klaar hadden gezet.... 'n Halve gracht verder, twee stegen door, lag me laatste jongen — twee heb 'k 'r motten afstaan — daar heb jij óók leed genoeg van gehad, Bruigom — 'n halve gracht verder lag-ie, en wij wisten 't niet — as 'm wat overkomen was, hadden we amper mee naar 't graf kennen gaan.

Pastoor. Dan zal-ie wel blij geweest zijn, dat-ie je zag

Moeke. Dat was-ie.

Pastoor. En hoe is 't nu met 'm?

Moeke. Best.

Pastoor. Je zegt dat zoo vreemd.

Moeke. Omdat 'k 't zoo angstig vind, dat je kind, God-dank weer zoover beter, dat-ie de straat op mag, op die straat aangewezen blijft. Dat vind 'k om je oogen uit te huilen. Ik heb zoo goed as niks meer.

Pastoor. Hoor je dat, Bruigom? Past 't jou halstarrig, stijfhoofdig te zijn?.... Kom nou, ouwe kerel....

Bruigom. Nee, nee, pastoor, op die manier mot je niet met me omgaan. Dat verdraag ik niet. Dat verdraag 'k onder geen omstandigheden, omdat, omdat — nee, nou zál ik...., omdat *ik* niet de dwarskop ben.... (reikt den Pastoor beverig 'n brief) Van hem. Van hem. Z'n afscheid 'n half jaar geleden. (Pastoor leest) Lees maar 't slot. De vierde bladzij. Ik ken 't vanbuiten, woord voor woord. De zevende regel van onder.... „Eer breek ik me twee gezonde beenen, eer verlies ik 't licht uit me oogen, vader en moeder....”

Moeke. Ja, dat stond 'r in: vader en moeder....

Bruigom.... Eer ik ooit weer 'n voetstap bij je verslijt of ooit weer 'n glas water.... as je dat tenminste tapt....

Pastoor. (meelezend).... Als je dat tenminste tapt.

Bruigom. Bij je drink.

Pastoor. Dat wist 'k niet.

Bruigom. Ik wist 't — en 't gepieker daar over het me misschien an 't end zoo rebelsch gemaakt da'k 'r me aanval van beroerte van gekregen heb.... „Eer ik ooit weer 'n voetstap bij je verslijt of 'n glas water....”

Pastoor. Ja, ja. Begrijp 't niet heelemaal. Mag 'k de eerste bladzijden lezen? Was de kwestie zoo erg? Jongere

menschen gebruiken wel 'ns meer dikke, holle woorden....

Moeke. Simon niet.

Pastoor. (na een stilte van lezen, terwijl Moeke opnieuw de pijp voor Bruigom opsteekt) Dus om de kroeg?

Moeke. Ja.

Pastoor. Hij wou dat je....

Bruigom. Dat ik 'r uittrok, precies.

Pastoor. Kwam daar de ruzie over an?

Moeke. 'r Is geen ruzie geweest.

Bruigom. Stond-ie niet met z'n vuisten?....

Moeke. Nee, jij stond met je vuisten....

Pastoor. Dus toch wel 'n béetje ruzie?

Moeke. Laat 'k maar niet jokken: 'n beetje boel.

Pastoor. Was 'r geen middenweg?

Bruigom. Nee.

Pastoor. Dan moet 'r 'n middenweg gevonden of gemaakt worden.

Bruigom. Ik buk me niet voor kuren.

Moeke. Kuren waren 't.

Bruigom. Nou hoort u 't. Heb ik 'r de ergste dingen tegen mijn vader voor uitgeflapt, omdat-ie hier de tapperij begon — stond 'k al niet as jongen de glazen te spoelen? Heb ik mijn vader ooit afgestaan tegen de kammeraadjes van me school — me school....

Moeke. Nou snij je op, Bruigom 'n school? Op welke school ben jij geweest?.... Op 't Stadhuis heb-ie ommers nog met 'n kruisie geteekend?

Bruigom. Heb ik toen met 'n kruisie?

Moeke. Jij met 'n kruisie. Ik met 'n kruisie. En 't jouwe zag 'r uit of 't geregend had, omdat je 't eerst met 'n

nat stompie potlood wou doen, en je 't toen nòg is met 'n pen most....

Bruigom. Je ben in de war....

Moeke. Goed, ik ben in de war. En de trouwakte is in de war.

Pastoor. Nou zitten twee groote mensen met gezichten of 'r iets ergs gebeurd is. Laten we over dat eene kruisje meer of minder geen meeningsverschil krijgen, wat?.... Hij heeft zich jaren lang gegeneerd, schrijft-ie. Hij geneerde zich voor z'n vrienden en voor z'n meisje....

Moeke. Dat hier niet over huis wou kommen, omdat ze geen trek had mij of m'n man achter 't schenkblad te zien staan. Haar vader was slagersknecht in 'n export-slachterij — had weken dat-ie duizend schapen de keel afsnee. Dat geneert zich voor fatsoenlijke mensen, op wie niet dat te zeggen valt, die met d'r broodwinning van dorstige keelen afhankelijk zijn. Ik giet 't liever in keelen as dat ik keelen afsnij....

Pastoor. Wil-ie nou wel met z'n meisje over de vloer....?

Moeke. 't Is uit.

Bruigom. Komt 'm toe. 'r Komt 'm nog veel meer toe.

Pastoor. Nou, nou.

Moeke. Die man is geen vader. Die het 'r plezier in, as z'n zoon 't ellendig het, as de jongen door de dochter van zoo'n schapen-beul op 'n smerige manier behandeld wordt.... Ik heb 'm in 't Gasthuis haast niet herkend.... de zuster most me zeggen: daar leit uw zoon.... En nou ken je kiezen of deelen, Bruigom, maar mijn jongen betreft hier weer z'n ouwe kamertje.

Bruigom. Nee.

Moeke. Hij het spijt over wat-ie geschreven het.

Bruigom. Ik niet.

Moeke. Hij het over alles nagedacht.

Bruigom. Ik ook.

Moeke. Hij het in z'n drie weken ziekte, toen-ie zelf bang was.... bang was ons niet meer te zien, pas begrepen hoe schandelijk en onverantwoordelijk-ie gehandeld had, door niet hier te kommen, toen-ie de boodschap kreeg....

Bruigom.Dat ik bediend was geworden. (zij knikt)Dus die boodschap had-ie gekregen? (zij knikt) En meneer had geen tijd....

Moeke. (tot Pastoor) Zeg u 'm nou, dat-ie geen grap-pies.... Ik heb twee zoons verloren....

Bruigom.Ik ook....

Moeke.En as ze me vandaag kwammen zeggen dat ze me dochter uit de gracht opgehaald....

Pastoor. Moeke, Moeke, wat bezondigen jij en je man je.... Schande. Schande.

Moeke.U het gelijk, maar de dood is beter as dat. En nou mot ik wel vechten voor me jongstgeborene, die me met tranen in z'n oogen vergiffenis het gevraagd.... Hij ziet 'r zoo schrikkelijk uit.... (in de Tapperij weerklinkt 't gebrul van dronken mannen, die met mekaar vechten. Er valt glaswerk tegen den grond. Een stem roept „Hulp! Hulp!” — een andere „Moord! Moord!”)Hoe is 't mogelijk dat die Job 'r geen orde onder ken houden.... Dat hebben we vroeger toch nooit gehad.... (gaat vlug de tapperij binnen.)

Pastoor. (die door het raampje gekeken heeft) Bruigom....

Bruigom. Pastoor....

Pastoor. Als de jongen 'r spijt van heeft....

Bruigom. Ik ben niet haatdragend.

Pastoor. En je houdt van 'm.

Bruigom. Dat dee ik.

Pastoor. Dat dee je? Dat doe je misschien nog meer as vroeger. We hebben niet 't recht zelf rechter te zijn. Hoe oud is-ie?

Bruigom. Vier en twintig, 'n aap, 'n kwajongen, 'n opgeblazen rakker....

Pastoor. Zijn jij en ik niet net zoo geweest? En — denk 'r 'ns over na: hebben je kinderen, en — let wel, ik verwijt niets — heeft je vrouw hier 'n leven gehad....

Bruigom. Ik dan wel?

Pastoor. 't Is merkwaardig hoe jij altijd weer bij jezelf terecht komt. Dat heb 'k bij 't dispuut met je vrouw ook telkens opgelet. Je begint met ik en eindigt met ik.

Bruigom. Ik eindig as wrak, as hulpelooze.

Pastoor. (ernstig den wijsvinger omhoog) Je eindigt daar....

VIJFDE TOONEEL.

De vorigen, Simon.

Moeke. (treedt met Simon binnen, wenkt den Pastoor Bruigom niets te zeggen) We maggen van geluk spreken, meneer de pastoor, dat we tusschen u en de politiepost inzitten. Een agent die z'n neus vertoont, en ze zijn zoo tam, dat ze uit je hand eten. Ofschoon — ofschoon — (Bruigom ziet z'n zoon, beweegt niet) dat ook weer 'n gevaar voor je broodwinning is. Haal je te dikwijls de politie 'r bij, dan heb-ie vandaag of morgen kans, dat je vergunning.... Is 't niet? (een stilte. Simon zit vermoeid neer bij 't raampje.) Bruigom....

Bruigom. Wat mot je?

Moeke. Hier zit Simon.

Bruigom. (draait langzaam 't hoofd naar 'm toe) Goed, goed.

Moeke. En dat's de pastoor, die....

Bruigom.Die an me sterfbed stond.... (stilte).

Moeke. Zeg nou wat, jongen. Zit daar nou niet as 'n doofstomme.... Wil ik je tasch?.... Je had toch ook nog 'n koffer.... Voel je je niet goed? Je ziet 'r zoo witjes uit....

Simon. Ik duizel op me stoel.... Heb je, heb je? (zij schenkt 'm 'n glas water) Dank je....

Bruigom. 't Glas water — as je dat tenminste tapt....

Moeke. (verwijtend) Mot dat nou zoo?

Pastoor. Nou. De rest vindt zich vanzelf. Dacht 'k wel. Niet van alles 'n te groote tragedie maken. Je eet 't eten nooit zoo heet als 't wordt opgediend. Dag Bruigom. Dag jonge man. Wij twee praten nog wel eens samen, als je brave moeder je weer heelemaal op dreef heeft gebracht. Ik vind den weg wel.

Moeke. Nee, Eerwaarde, ik breng u liever zelf naar de voordeur. Dat tuig is tot alles in staat.

ZESDE TOONEEL.

Bruigom, Simon, Job.

Simon. (staart voor zich uit. In de Tapperij is opnieuw 't geluid van de harmonica en de stem zingt: „Ik ben in de schaduw geboren”. Ruzie-stem van Moeke, die 't verbiedt) Blijven we — stommetje spelen, vader?

Bruigom. Ik heb je niet geroepen.

Simon. Dat hoefde niet.

Bruigom. Je had ook wel weg kennen blijven.

Simon. Dat had 'k.

Bruigom. Reken maar dat je voor je moeder gekomen ben. En niet voor mijn.

Simon. Heb je dat liever?

Bruigom. Dat heb 'k.

Simon. Goed. (stilte).

ZEVENDE TOONEEL

De vorigen, Moeke,

Moeke. (achter de toonbank) Van wie is dit glas?

Job. Wat raakt je dat — as ik maar behoorlijk afreken.

Moeke. (het in den spoelbak leegend) Asjeblief. Ik mot geen vuile glazen op me buffet.

Job. As je dat nog is levert, smeer ik 'm op slag.

Moeke. Da's angstig. U mot me niet zoo laten schrikken op den vroegen morgen. Daar ken ik niet tegen. U het te doen en te laten zooas wij 't willen, verstaat u?.... En u tapt niet meer, geen druppel meer an die matroos met z'n gluuperoogen, want die het 'n kwaje dronk. Ik blief geen moord en doodslag. Dat had u kennen zien, as u niet zelf....

Job. Ik doe d'r 'n eed op....

Moeke. Jawel, kles maar. Je eed komt je later nog wel is te pas, as je voor de heeren mot kommen. (treedt in de huiskamer) Gezellig is dat hier. (tot Bruigom) Het dat met die boeken zoo'n haast? Is dat je welkom voor je zoon, die haast 'n maand in 't Gasthuis het gelegen?

Bruigom. Ik ben weken en weken achter met me werk.

Moeke. Nou vraag ik je.

Bruigom. Vraag hèm voor wie-ie de reis van 't Ziekenhuis gemaakt het.

Moeke. Voor jou, dwarshoofd.

Bruigom. 't Eerste woord mot 'k nog hooren.

Simon. Jij wil geen toenadering.

Bruigom. Heb ik jou as 'n hond behandeld?

Simon. Dat beweert 'k niet.

Bruigom. Heb-ie 'n poot uitgestoken, toen je binnenkwam? Je ben gaan zitten, heb je moeder in de presentie van den pastoor laten kletsen....

Simon. Ik kon niet praten.

Bruigom. Heb je geprobeerd me 'n hand te geven?

Simon. Heb jij 't dan wel?

Bruigom. Kan ik lopen?

Moeke. Dat kan-ie niet, Simon....

Bruigom. Of-ie 't niet weet. Of je 't 'm an z'n verstand hoeft te brengen.... Mot ik gaan zitten met 'n bord voor me buik, as 'n blinde bedelaar, op de hoek van 'n straat: Verlamd an twee kanten?

Simon. (naar hem toekomend, steekt de hand uit) Nou dan? Ik zeg: nou dan, vader. (Bruigom blijft onbewegelijk) Dan niet. Voor de verloren zoon, die op z'n knieën kruipt, heb 'k geen aanleg.

Moeke. Wat mot dat nou? Wat mot dat nou in Godsnaam? Jij het om hem gehuild, hij om jou — nou zijn jullie weer samen, en nou zit die vervloekte koppigheid jullie dwars. Dat wordt op die manier *Van ouds de Ruzie*, in plaats van *Van ouds de Morgenster*! Ken jij, as zoon, niet de minste wezen? Wat heb-ie me in 't Gasthuis gezegd?.... Ik wil me ouwen vader, zee je

Simon. (haar onderbrekend) Doe me 't genoeg, en hou je mond, moeder....

Moeke. Je zee — dan mot je maar niet achteruitkrabben — dan mot je maar niet as 'n kind, as 'n groote jongen handelen! — je zee, da-je spijt had, da-je schandelijk en onverantwoordelijk.... Of hiet je dat liegen?

Simon. Dat hiet 'k niet.

Moeke. Je wou in de komende jaren goed maken, wat je.... Waren dat je woorden? (hij knikt).... En as ik dan as vredesstichtster optree, krijg 'k 'n ezelstrap in plaats van 'n woord-van-dank. Je vader het gelijk, meer as gelijk. Je ken knappe hersens hebben, maar hier — hier van binnen deugt 't niet bij je, anders zou je hartelijk op 'n man, die zoo goed voor z'n kinderen geweest is, zijn toege-

gaan.... Je hoeft mekaar niet te likken en te zoenen, maar je ken toch op 'n andere manier toonen, da-je van elkaar houdt, da-je blij ben mekaar nog in leven te hebben angetroffen. 'n Vreemde, 'n wild-vreemde, had niet belabberder kennen binnenkomen, as jij. Ik geneerde me voor de pastoor.

Simon. Ik ook.

Bruigom. Hij ook.

Simon. Nou begint 't weer — en 'k *wil* niet dat 't begint. Daar heb ik 'n gelofte voor afgelegd.

Bruigom. Weer — (lacht snerpnd) — hëhëhë! — weer 'n belofte....

Moëke. Jongen, zeg nou is eerlijk: wat zit je dwars sinds ik bij je was, en je zoo heel anders praatte?

Simon. 'k Ben met de beste bedoeling na jullie toegekomen — 'k had 'n half uur gelejen nog geen andere gedachte — God mag me straffen as 'k lieg — 't wàs nog geen half uur gelejen! — dan, dan naast je neer te zitten, vader, met jouw hand in de mijne.

Moëke. (zacht) Doe dat dan nog....

Simon. Kan 'k niemeer. Ik ben — 'k weet niet wat 'k ben — 'k loop en doe en denk zelf as onder 'n verlamming.... As je me op 't oogenblik zou zeggen, til je armen op, til je handen op, dan zou 'k 't haast niet kennen.... En twintig, dertig minuten gelejen, zat 'k nog midden in 't groen van 't Plansoen, en voelde me zoo zeker, zoo stellig....

Moëke. Da's altijd de eerste dagen na 'n ziekte, as je in de buitenlucht komt....

Simon. Nee. 'k Weet wat 't me gedaan het. Hier was de boom met z'n witte bloesems. Zoo, in de rondte, liep de bank. Hier zat ik. Achter zaten zij. Met d'r zessen. Ik moet 'r 't eerst geweest zijn. Anders zou 'k m'n handen niet hebben kunnen vouwen, en tot onzen Lieven Heer

geglimlacht. Een vloekte. Toen keek 'k om. Ze waren alle zes be-zo-pen. Ze dronken om beurte uit 'n witte flesch met — met 'n blauw vocht. Spiritus. Spiritus om te branden. Blauw gemaakte spiritus. Blauw gemaakt, om 't nièt te laten drinken. De zon scheen op de flesch. D'r vielen bloesems van de takken. Ze waren alle zes be-zo-pen. As ze opstonden hadden ze 't an 't ruggemerg, zooas.... Een had oogen zoo rood-beloopen, da-je zelf de pijn voelde. Ben ik nou niet stapel-krankzinnig, da'k dat jüllie vertel. Stapel, stapel! Maar zes tegelijk zie je niet dikwijls. Dáár zie je 't zóó niet. Toen ben 'k opgestaan, heb ze 't vergift uit d'r pooten geslagen — zijn 'r 'n paar over me heen gevallen, die 'k van me af heb getrapt, en twee anderen, 't minst beschonken, zijn me juilend en vloekend achternagelooopen tot hier voor de deur....

Bruigom. (geïnteresseerd).... Da's de pest voor ze, gekleurde brand-spiritus. 't Kost ze de helft minstens goedkoop. En zonder water 'r bij, is 't niet te drinken....

Moeke. Zat dat je nou dwars?

Simon. Dat zat me dwars.

Moeke. Dat die kerels in 't Plantsoen....?

Simon. Dat ze me tot hier voor de deur....

Moeke. (geprikeld) Wat gaat jou dat an, wat gaat ons dat an?

Simon. Niks.

Moeke. Nou dan?

Simon. Hier werd „Hulp” en „Moord” geroepen — hier.... Daar mot je weer an wennen as je zoo'n poos in de stilte van 't Gasthuis gelegen het....

Bruigom. Niemand dwingt je.

Simon. Niemand zal me kunnen dwingen. Dat heb 'k in die korten tijd gevoeld. 'k Had je niet zoo motten schrijven. En geen eed doen, die 'k toch niet mocht houden, omdat jij m'n vader en jij m'n moeder ben. Da's

me fout geweest, m'n fout, in drift. We kunnen redelijk met mekaar omgaan. En dat zullen we. Maar bij je inwonen, moeder — me jongenskamer weer betrekken, nou 'k zelf me brood ga verdienen — dat het geen nut — dat doe 'k toch liever niet....

Bruigom. En as mijn wat overkomt?

Simon. Dan. Daar praten we nog wel 'ns over. Ik hou van jullie. Nee, verzit nou niet, vader. Je merkt dat pas goed, as je in je eentje over de dingen prakkizeert. Maar ik háát 't huis, waarin 'k geboren ben — ik háát m'n herinneringen — ik háát de lucht hier — 'k zou hier geen nacht meer können slapen, geen uur.... (Een geweldig spektakel in de Tapperij).... Daar heb je de klanken weer uit m'n jeugd....

Moeke. De klanken uit je jeugd! Jij ben 'n egoist, en daarmee is alles gezeid. (zij gaat de Tapperij in, raast tegen Job) Heb je die matroos nou toch nog getapt?....

Job. Wie zegt dat?

Moeke. 'k Zie 'm toch met 'n half-volle flesch!

Job. Niet van mijn.

Moeke. Wel allemachtig! Van wie dan?

Job. Niet van mijn. As 'k nee zeg, is 't nee.

Moeke. Laat 'm dan uitrukken!

Job. Dat heb 'k 'm al tweemaal gezeid. Verdomt 't.

Moeke. Dan zeg-ie 't nog is. En de deur mot open blijven. Ik mot geen dichte straatdeur.

Job. Krijg u 'm 'r vandaan. Da's me nog al geen mannetjesputter.

Moeke. (over de schenkbank schreeuwend, terwijl Job onzichtbaar bezig is).... Wil u asjeblief de deur openlaten?.... Verstaat u mij niet? (het rumoer in 't lokaal blijft aanhouden) Wil u je stoel van de deur wegnemen. Zoo ken d'r niemand in of uit!

Stem matroos. D'r hoeft niemand in of uit, as de Koninklijke Marine de haven bestrijkt. Blijf 'n paar mijl uit me vaarwater, bleeke slampamper.... Met je pooten van me lijf!

Moeke. Wil je mijn bediende doorlaten? Mag ik 't nog is in 't fatsoendelijke verzoeken?

Stem matroos. As 'r mijn niet getapt wordt, wordt 'r niemand getapt....

Moeke. Roep dan de politie, Job!

Job. (terugkeerend) Hij verdomt 't. En ik ben niet angenommen, om met dat schorum te vechten.

Moeke. Allemachtigste! Dan zal ik zelf.... (zij gaat de Tapperij in. Gelach en gelal. De harmonica zet drenserig in. Geluid van ruziende stemmen. Dan klinkt haar gillende stem) Laat me los! Laat me los! Mot jij 'n vrouw beetpakken! Hulp! Bruigom, hulp!

Simon. (in de tusschendeur-opening) Wat is dat? Waar is moeder?

Moeke. Hulp!

Simon. Laat jij.... Schoft, laat jij.... (hij stormt de Tapperij in. Men hoort gerinkel van glas. De harmonica speelt. Dan een woest gebrul. En een revolvershot. Plotselinge stilte.)

Job. (duwt Moeke achter de toonbank.) Niet 'r bijblijven! Niet 'r bij!

Moeke. Wat was dat?

Job. Niks. Niemedal. De politie is 'r al.

EINDE VAN HET EERSTE BEDRIJF

TWEEDE BEDRIJF

Dezelfde Tooneel-inrichting van I. Zon in de Tapperij, en daardoor meer licht in de huiskamer, waar de lamp niet brandt.

EERSTE TOONEEL

Moeke, Meta

Moeke. (zit gebogen bij 't raampje, in de huiskamer. Ze houdt wat bloemen in de hand, staart voor zich uit. Er wordt gescheld. Ze beweegt niet. Er wordt opnieuw gescheld. Ze loopt even de Tapperij-helft binnen, roept) Na kerktijd! As u niet lezen ken, is 't niet mijn schuld.... (wil teruggaan. De schel weerklinkt nog eens. Zij loopt ongeduldig in 't onzichtbaar gedeelte. Geluid van stemmen).Kom u d'r in. Nee, verder door. En nog verder. Door die deur, daar. As u mijn zoon fatsoenlijk had behandeld, zou u den weg vanzelf geweten hebben. Gaat u zitten. Nee, niet voor dat tafeltje, want daar leggen papieren, waarmee u niet te maken heb....

Meta. Wat is u onvriendelijk.

Moeke. Ik ken moeilijk vrindelijk zijn voor iemand, die 'k welgeteld één keer, en dan nog op straat, heb ontmoet.

Meta. Het u 'n vaasje voor die paar bloemen?

Moeke. Legt u ze maar neer.

Meta. Dank u. Ze hebben veel water nodig. Zijn die andere bloemen van u? Ik vroeg....

Moeke. Ik hoor u wel. Ik hoor u zelfs meer en langer as me lief is. Ja, dit zijn blommen van mijn en dat zijn blommen van u. Maar we zitten niet over mekaar op de blommetjes-markt. Zeit u 't dus maar. En broei d'r geen uur over, want 'k zit met twee zieken in huis. Oogenblikkie. (gaat in de Tapperij, keert met 'n glas water terug, waarin ze haar bloemen op 't zijtafeltje zet) Nou? En?

Meta. Ik kwam vragen hoe 't met hèm is?

Moeke. Da's brutaal. Da's 'n brutaliteit, waar 'k geen woorden voor heb. Over wie heb-ie 't eigenlijk?

Meta. Over Simon.

Moeke. (ingehouden) Wat gaat jou mijn zoon an? Is 't uit — as 't ooit an is geweest?

Meta. 't Is uit. Dat weet 'k wel.

Moeke. Waarvoor dient dan de komedie?

Meta. Omdat.... Omdat.... (houdt zich in) Is 't erg met 'm?

Moeke. Dat raakt u niet. Dat zou u raken, as u mijn zoon, om niet van z'n ouwers te spreken, fatsoenlijk behandeld had. Waarop ging u grootsch? Op duizend en nog wat dooie schapen? Ik lust geen schapenvleesch. Ik heb geen Engelsche maag. Maar as ik 't lustte, as 'k.... as 'k.... Kles nog toe!.... Ik kom d'r niet uit. En as 'k 'r niet uit kom, is 't nog goeie.... En of-ie op je lippen zit te bijten, en je voeten die je niet eens geveegd heb, op me kleedje zit schoon te wrijven — 'k heb maling an je, en as 'k je binnen heb gelaten, was 't enkel om 't je te zeggen.... 'k Heb al lang op je geloerd, meid van niemendal, die me jongen op zoo'n vuile manier de bons het gegeven. Hoe heb-ie 't lef om je hier te vertoonen? (smijdt de bloemen in Meta's schoot) En van die rommel zijn we hier niet gediend! Asjeblief. 'k Zeg alleen nog: bejoer.

Meta. (gaat houdingloos naar de deur) Dan ga 'k weer. Dan mot 'k wel gaan. Ik kan me niet opdringen. Maar zoo'n moeite kost 't toch niet, om effen te antwoorden.... Is 't erg?

Moeke. Erg is 't wat je 'm an het gedaan. Da's erg.

Meta. Da 'k van 'm gehouen heb, en nog van 'm hou?

Moeke. Doet u mijn 't plezier, en laat u buiten wat uitwaaien. Wat doe 'k met dat geklets? Ze het van 'm gehouen en houdt nog van 'm! Haast 'n maand het-ie in 't Gasthuis gelegen, en meer as veertien dagen leit-ie hier.

Is nou 't haantje op de toren ineens gedraaid?... Of had de barbiersjongen — de kwaffeur van 't Plein, an wie ik me eksteroogen nog niet zou toevertrouwen — genoeg van je?... Bij God, meid, ik begriip je niet.... Waar haal je de driedubbel-overgehaalde driestheid vandaan, om hier te kommen binnenstappen? Hier! As-ie je zag, maar goddank zien ken-ie je teminste nog niet....

Meta. Waarom niet zien?

Moেকে. Ik geef u geen inlichting. 'k Hou d'r geen bero voor vreemdelingenverkeer op na. Da's een deur, en rechts heb-ie nog 'n deur, en rechtuit de buitendeur. 'k Pijnig enkel me hersens af, om 'r achter te kommen, wat dat krankzinnig bezoek met die klungels van bloemen be- teekent....

Meta. Dat zal 'k 'm zelf zeggen.

Moেকে. As ik 'r niet was, hè?

Meta. Al was u 'r honderd keer en meer — ik laat 'm niet los.

Moেকে. Jij laat 'm niet los? Wat heb jij te laten?... Jij speelt met speelgoed. Jij kijkt wat 'r binnen in zit, en as je de boel vernield heb, zoo misdadig vernield, dat 'r geen maken meer an is, begin je te grienen om je eigen streken.

Meta. (neerzittend). Ik grien om al de leugens, die 'k mot hooren. 'k Heb met geen ander gescharreld — 'k heb na geen ander gekeken — 'k heb Simon niet gemeen behandeld. Hij het 't uit-gemaakt. Niet ik.

Moেকে. Jawel. Die smoesies kennen we. Je vader, me- neer de graaf, die hier vroeger apothekersflesschies, om 't uur 'n eetlepel, kwam vullen, en die nou anderen de klandisie geeft — ze zullen me afgestolen worden, zulke klanten van nul-ik-hou-'n-bokkie! — je vader het 't zelf overal rondverteld. Jij most je schamen....

Meta. Dat doe 'k, en meer as 'k zeggen durf. Simon....

Moeke. 'k Wou dat je ophoepelde — ik mot an de slag. Hij 't uit-gemaakt! Hij....

Meta. Vraag 't 'm zelf.

Moeke. Met Sint-Juttemus as de schapen — o, nee, 't bennen kalven — as de kalven op 't ijs dansen.

Meta. Hij zee: laten we mekaar is 'n poos niet zien — we zijn misschien al te ver gegaan — jij kan mijn ouwers niet zetten — ik kan jouw vader niet zetten — we kijken mekaar telkens an, met iets dat ons van mekander vervreemdt — ik heb spijt van 'n heele boel dingen, en dat heb jij ook — ik mot mezelf geweld an doen, om me moeder voorbij te loopen — jij legt met je vader overhoop — en, en, 'k heb soms 't gevoel, dat 'k niet genoeg van je hou, want às 'k genoeg van je hield, zou 'k sterk genoeg zijn, om mezelf niet te verwijten, en niet telkens weer over me ouwers en die kroeg....

Moeke. Zei-ie dat?

Meta. Dat zei-ie — over me ouwers en die kroeg te tobben. Toen kregen we woorden. Van 't een kom je in 't andere. Ik zei....

Moeke. Mensch, wat interesseert me dat nou!

Meta. Ik zei: as je zoo over je ouwers tobt, mot je na je ouwers gaan, ik hou je niet vast.... Daar hoef je me niet nijdig voor an te kijken — as je jaloers ben, ken je enkel jezelf — ik heb nooit me moeder gekend — en as ik u, door 't raamhor heen, an al die vieze kerels jenever zag schenken, dacht 'k: dat ken zijn moeder niet wezen....

Moeke. O, dacht u dat?

Meta. Val nou niet over elk woord. Ik stik in me zenuwen.... 'k Zit op me stoel te draaien.... 'k Laat u enkel maar hooren, dat 't niet mijn schuld alleen is, dat ik 'r niet an gedacht heb, 'n jongen waar 'k zoo dol op was....

Moeke. Jawel dol. Da's dan 'n bijzondere soort van dolheid geweest....

Meta. Ik wou niet van 'm af. 'k Ben 'm achterna geloopt, heb staan soebatten, en toen-ie niet te buigen was — buigen doet-ie nooit — en 'r bij bleef, mekaar 'n paar dagen met rust te laten, om over jullie gedoe en dat van mijn vader na te denken — as-of je denkt as je van elkander houdt — toen heb 'k 'm in me drift zulke leelijke dingen over „De Morgenster” gezeid....

Moeke. Dat zal de Morgenster d'r zorg zijn!

Meta. U en uw man zoo uitgescholden, dat-ie me vierkant liet staan.

Moeke. Gelijk het-ie. Gezegend zal-ie wezen.

Meta. Elke avond — overdag dorst 'k niet — heb 'k an de overkant staan kijken en loeren — heb 'k an menschen, die niet te dronken waren....

Moeke. Hier worden geen dronken menschen bediend.

Meta. Heb 'k an dien en gene gevraagd of ze Simon niet gezien hadden.... U stond achter de toonbank van zeven tot half negen, maar 'k had geen moed....

Moeke. Zou u ook niet gerajen zijn geweest....

Meta. Ik wist niet dat-ie in 't Gasthuis lag.

Moeke. Ik ook niet. Maar mijn het-ie geschreven.

Meta. Mijn misschien ook. Maar ik denk dat me vader....

Moeke. Jawel. 'k Vraag me alleen af, wat 'k met die verhalen noodig heb. As u denkt hier nog is onrust te stoken, dan vischt u achter 't net. Uit is uit. Wat eenmaal 'n barst het, raakt die barst nooit meer kwijt. U is zoo laag en zoo liederlijk geweest, 'n zoon tegen z'n ouwers op te zetten, tegen z'n ouwers en de broodwinning van die ouwers — alsof wij Columbus zijn, die de sterke drank hebben ontdekt — da'k God en de Heiligen in me ziel dank, da'k me zoon, hoe dan ook weer bij me terug heb. Nou, met den Zondagschen sluittijd ben je de Tapperij door-gekomen — en morgen zou je Simon weer an z'n kop zaniken....

Meta. Ik heb 'm nooit wat gezegd.

Moeke. Hoe ken men zoo brutaal liegen. Nou spreek-ie jezelf toch tegen! Morgen zou je Simon nog is 'n brief laten schrijven, dat-ie liever z'n twee gezonde beenen, liever 't licht uit z'n oogen.... 't Is om te schrikken, as je 'r an denkt: 't het net geen haar gescheeld of-ie was 't licht uit z'n twee oogen kwijt geweest. Zoo straft God, as je 'm verzoekt....

Meta. Zou 'k 'm niet effen mogen zien?

Moeke. Waarvoor? Voor wat?

Meta. Omdat 'k 'm iets te zeggen heb.

Moeke. Zeg u 't mijn maar.

Meta. Dat ken 'k u niet zeggen.

Moeke. Dan doet u 't maar zwart op wit. Ik gap geen brieven as uw vader de schapen-pluimgraaf.

Meta. As u 'm maar een oogenblikkie hier laat kommen Eén oogenblikkie.

Moeke. Ik denk 'r niet an. En as ik zooveel hersen-verweeking had, om 'r an te denken, zou hij nog met geen tien paarden.... Ken u zijn wil buigen?

Meta. Ik niet.

Moeke. Ik net zoo min. Sinds twee dagen zit-ie op in z'n stoel, daar. Hierheen is-ie niet te bewegen, omdat-ie de geluijen van de menschen, die ons an 'n boterham helpen, niet ken hebben. En omdat ik die menschen niet ken zeggen: wil u asjeblief fluisteren — lekkere dieren! — wil u asjeblief wat zachies praten voor me jongen, die an de beterende hand is — blijft hij daar. Ziezoo. Nou ben 'k uitgepraat. En nou wil u ons asjeblief niet meer de eer andoen.

Meta. Dus, dus....

Moeke. Dus niks. Ik ken me tijd gebruiken.

Meta. Mag 'k dan vanavond of morgen....

Moeke. U mag niks.

Meta. Dat is toch — dat is toch geen manier....

Moeke. Nou waarschuw ik jou nog effen kort en bondig — ga in 't fatsoendelijke of anders.... 't Het me alles lang genoeg gekropt.... 'n Ander zou je niet te woord hebben gestaan.... Mijn zegen had je toch nooit en nog is nooit gekregen.... Ik mot geen vreemd geloof in mijn familie.... Je het m'n man en mijn as 'n soort vullis behandeld, en we hebben ook nog 'n beetje trots. Al hield je van 'm as van onzen lieven Heer zelf. Uit is uit. Ik vecht voor me zoon. En dat zal jij later net zoo hard en net zoo goed, as je teminste geen onmenschen, as je zelf moeder....

Meta. Dat — dat ben ik.

Moeke. Wat zeg je?.... Ik vraag wat je zegt: ik heb je niet goed verstaan.

Meta. Ik kan 't me vader niet zeggen — en ik wou 't u niet zeggen, omdat u as 'n vijandin over me staat — 'k heb niemant an wie 'k 't kon vertellen — en da's me waanzinnige ellende in al die weken geweest — ik geloof — ik weet 't zeker....

Moeke. Van mijn zoon?

Meta. Van hem.

Moeke. Van mijn Simon?

Meta. Van Simon. Goeien dag.

Moeke. Stil nou. Stil nou effen. Dus....? Ga nog effen zitten. Daar ben ik.... Daar.... Ga zitten. Hoe oud ben je?

Meta. Twintig.

Moeke. En, en — hoe hiet je?

Meta. Dat weet u toch wel?

Moeke. As ik 't wist, zou ik 't u — zou ik 't jou niet vragen — m'n zoon sprak altijd van z'n meissie — 'k heb je tot vandaag enkel as dochter van je vader gekend....

Meta. Ik hiet Meta.

Moeke. Angstig. Angstig. Daar tol ik nou van op me stoel. Hoe zee u dat?....

Meta. Meta.

Moeke. Meta? Meta? Wie z'n uitvinding is dat?

Meta. Van me moeder.

Moeke. Dan mot je je moeder uit mijn naam zeggen....

Meta. Me moeder is dood.

Moeke. Dan zeg je 't 'r niet. (staat op, haalt uit de Tapperij 'n tweede glas water, keert terug, zet 'r de door Meta meegebrachte bloemen in, gaat weer zitten. Een stilte). Maar, maar, as dat nou allemaal waar is.... Ik vertrouw 't niet — ik vertrouw 't nog geen levende seconde: waarom ben u dan meer as veertien volle dagen en nachten, terwijl 't van de smerige vechtpartij met die dronken matroos in al de kranten gestaan het, en me zoon met naam en toenaam genoemd wier — waarom ben u dan zoo lang onder water gebleven?.... As ik dan zoo'n razend verdriet heb en 'n kind onder me hart draag, weet 'k wat 'k doen mot, as 'k lees, dat de vader van dat kind door 'n revolverschot zoo gewond is, dat-ie haast z'n twee oogen....

Meta. Het-ie erge pijn gehad?

Moeke. Da's 'n tweede ding.

Meta. Was 't zoo vreeselijk?

Moeke. Ik vraag u....

Meta. Vraag nou niet meer? Wat doet 't 'r allemaal toe. 'k Ben driekwart gek geweest. Niks kon me meer schelen. Je begrijpt toch zoo wel, dat as 'k geweten had, dat 'k dan.... 'k Heb 'm dien morgen hier zelf na binnen zien gaan, met z'n tasch. Toen dacht 'k: hij het zich met z'n ouwers verzoend — hij het me met die brief voorgelogen — hij het z'n keus gedaan — hij loopt de Tapperij, waarin-ie nooit meer 'n voet zou zetten in — hij trapt me van zich af —

hij schrijft me niet — hij geeft geen teeken van leven — ik besta niet meer voor 'm — 't was 'n doorgestoken kaart, om me kwijt te raken — om me.... En toen ben 'k — 'k weet niet meer, waar 'k geweest ben, of 'k geleefd heb, of dat 'k dood was.... 'k Heb geen geheugen meer voor wat 'r met me gebeurd is — 'k weet alleen, da 'k in deze buurt geen stap heb versleten.

Moeke. Het je vader je niet?

Meta. Me vader was in Engeland, is eerst gister werom gekomen. Gelooft u me nou?

Moeke. Gelooven? Laten we niet over geloof praten. Ach, ach! Daar zit ik geslagen bij. 'k Weet niet hoe 'k daar mee an mot. 'k Kan je niet goed zien, 'k vind je 'n mensch, om niet mee onder één dak, en an den anderen kant, heb 'k meelij met je. 'k Heb dat ook ondervonden, voor Bruigom me mee na 't Stadhuis nam. Je hoeft me niks te vertellen. En da's nog niet 't ergste. Ik ken 't niet goedpraten voor de pastoor. Wat zijn jullie?

Meta. Ik niks. En vader is hervormd.

Moeke. Hervormd.... Nou. 'k Zal maar niks zeggen. Me poes is ook geriformeerd, en as d'r wind staat dolleerend.

TWEEDE TOONEEL.

De vorigen, Simon.

Simon. (roepend) Moeder!

Moeke. Gaat u zoolang hiernaast. Dan waarschouw ik u. (Meta doet het)Ja, hier ben 'k. Mot je wat, jongen?

Simon. Is de boel voor dicht?

Moeke. Kerktijd.

Simon. Dan kom ik. (verschijnt)

Moeke. Ken je alleen? Doe 't nou niet. Je ziet nog zoo weinig met die bril op.

Simon. 'k Heb al meer poolshoogte genomen, gister en eergister, toen jullie nog sliepen. 'k Zie 'r zeker uit as 'n spookverschijsning met die zwarte glazen op me bleeke snuit? Waar sta je, links of rechts?

Moeke. Zie je nog zoo weinig?

Simon. Dat trekt wel bij. De pijn is radikaal weg. De druppels, die de dokter met z'n spuitje in me oogen gespoten het, hebben me fijn geholpen. Maar die troebele mist zal 'k nog wel 'n poosje met me rond kennen dragen. Wat is 't hier zalig rustig. Je herkent de kamer niet. In mijn bed hoor je 't zwakkies dat 'r dienst in de kerk is. Hier ken je door de stilte je weelde niet. Da's de klok van de hel hiernaast, niet?

Moeke. De klok van wat?

Simon. Van de hel hiernaast.

Moeke. Waarvoor dient dat nou?

Simon. Hoe laat is 't?

Moeke. Bij elven.

Simon. Dan hebben we nog 'n uur. Goddank. Wat is hier 'n vreemde lucht. Hoe komt die — die lucht hier?

Moeke. (neemt z'n hand, geeft 'r 'n kus op, brengt haar naar 't glas van Meta) Bloemen.

Simon. Dat is lief van je. Dank je. Waar is je hand gebleven?

Moeke. Hier, m'n jongen.

Simon. (kust haar hand) God zegen je moeder. Wat voor bloemen zijn 't?

Moeke. Nou vraag-iemeeras 'k ken verantwoorden. 'k Ben zoolang as 'k mezelf ken, net tweemaal buiten geweest, en dan was 't nog om je gestorven broertjes te begraven. (Meta laat in de tapperij iets vallen).

Simon. D'r is iemand hiernaast.

Moeke. (opent tusschendeur, legt vinger op den mond wenkt Meta achter in de Tapperij te wachten) Nee. Niemand. (Meta wordt onzichtbaar)

Simon. Kom dan effen dichterbij me zitten. Ja, zoo. Hoe is 't met vader?

Moeke. Gezond, as je 'm niet tegenspreekt. En as je 'm wèl tegenspreekt, kankert-ie zoo hardop, da'k me vingers in me ooren stop, en ze d'r in laat dansen, om de zee-wind te hooren, zooals we allemaal as kleine kinderen deeën.

Simon. D'r is toch stellig iemand. 'k Heb 't zand op de vloer hooren knarsen.

Moeke. Dan zal 'k de voordeur op slot doen. (roept) Is daar iemand?.... Zoo. Ben je nou gerust? En al waren ze 'r met d'r zessen, verstaan kennen ze toch niemedal.

Simon. Da's nou enkel de gedachte van 'n oogenblik je eigen adem binnen deze vier wanden te kunnen hooren. Nou voel 'k dat je me aankijkt.

Moeke. Dat doe 'k ook.

Simon. En as 'k nou jouw gedachten mag lezen: dan denk-ie: hij het 'n sentimenteele bui.

Moeke. Glad 'r naast. Maar ook heelemaal 'r naast. Ik dacht an 't luchten van de bedden en de soep, die zoolang-zaam-an mot worden opgezet. We eten kip en die laat 'k dan voor 'n extra-sterk bordje voor jou en je vader.... Wat kijk je?

Simon. Ik luister.

Moeke. Wat hoor je dan toch telkes?....

Simon. De stilte. Je zou haast zeggen: de heilige stilte. As je zoo as ik kunstmatig blind ben gemaakt, om de ontsteking van je oogen te genezen, leef je soms in 'n andere wereld. 'k Voel me as 'n visch achter de glazen wand van 'n aquarium. Weet je nog, da-je me d'r eens een op me jaardag cadeau het gegeven, met 'n rotsje in 't mid-

den, en hoe de visschies de volgende morgen allemaal dood waren, omdat ze niet bij kunstlicht konden bestaan?

Moeke. Ja, ja, m'n jongen. En wat heb jij toen gehuild!

Simon. Hoe heb jij 't zo lang bij kunstlicht kunnen harden, moeder?

Moeke. Ik? Best.

Simon. Herinner je je nog hoe 't bij je eigen vader en moeder thuis was?

Moeke. Me moeder.... — al zou je op me trappen: 'k ken me niet indenken hoe ze 'r uitzag.... Ik was amper negen, toen ze stierf.... Vier jongere zussies en broertjes, die ik most verzorgen en oppassen.... Hoe 'k 't klaar heb gespeeld is 'n godswonder geweest.... 't Was moeke voor, moeke na.... Zoo hiet 'k nou nog.... 's Zondags bleef vader thuis, most 'k na kerktijd met de flesch onder me schort 'n hartversterkinkie hier voor 'm gaan halen.... Da's me eerste ontmoeting met je vader geweest, die zijn vader in die dagen hielp. Angstig hoe de tijd vliegt. En wat 'n herinneringen an dit huis, da'k haast niet meer uit ben gekomen, omdat ik voor jullie most zorgen en me handen vol met jullie had, terwijl je vader van 's morgens zes uur af met de klanten bezig was. 't Nare was alleen de tijd — dat zal je nou wel beter begrijpen — as ik in positie was — en dan — iedere vrouw in zulke omstandigheden het van die eigenaardigheden — de lucht van de jenever niet verdragen kon — en 'r toch voor de zaak an most wennen.

Simon. As ik wel is hard tegen je geweest ben, moeder, mot je 'r maar niet over piekeren — je het je as 'n — as 'n heldin voor ons allemaal gedragen.

Moeke. As 'k jullie maar had kennen behouen. Dat met je twee broers — en dat met je zuster was verschrikkelijk. Toen jij ook nog weg was, heb 'k hier dikwijls diep-ellendig over je zieken vader gezeten, tenminste as ik Job

met 't tappen niet most aflossen. Waar kijk je naar, jongen?

Simon. Ik? Ik kijk naar niks.

Moeke. En ik zag je met je oogen zoeken....

Simon. Zoeken kan 'k wel. Maar zien nog niks. As de kogel van dien stakker even dieper geraakt had, had 'k blindemannetje kunnen blijven spelen. Coba en ik hebben 't hier wel gedaan, as vader sliep en jij....

Moeke. Nee, waarachtig — daar ben 'k bij gaan ver-zitten.... Noemde je de matroos, die je haast vermoord heeft, en voor wie je je nou nog niet bewegen ken, 'n stakker?....

Simon. Wàarom niet? Ik heb de schrik en de pijn gehad, maar over een of twee weken ben 'k mezelf weer — en hij — weg z'n uniform — weg z'n toekomst — weg z'n moeder, as-ie 'r een heeft.... As je 'n paard met 'n gloeiend stuk ijzer brandt, trapt-ie en slaat-ie op hol.... Als je 'n mensch met — met — met dät dol maakt, doet-ie dingen, waarover-ie later....

Moeke. Ik had nog gezeid om 'm niemeer te tappen....

Simon. Dan ben je die eene keer braaf geweest, moeder, maar 'n andere keer laat jij 'n paard op hol slaan....

Moeke. Begin je alweer? Is dat nou....?

Simon. Nee, nee, nee.... Ik ben voor jou teruggekomen, omdat 'k van je hou en zoo'n zielsmeelijen onder die omstandigheden met je had. (een stilte) Moeder!

Moeke. Ja, m'n kind.

Simon. Heb je al die tijd niks van Coba gehoord?

Moeke. Niks.

Simon. 'k Heb den heelen nacht an 'r liggen denken.

Moeke. Dat doe 'k zoo dikwijls.

Simon. Wat 'n klein schattig ding was 't. Staat 'r por-

tretje met 'r hangende haar en 'r linten 'r nog — toen ze zes was?

Moeke. Nee.

Simon. Nee? Meen je dat?

Moeke. Het je vader weggesloten.

Simon. Waarom?

Moeke. Hij wou geen herinnering meer.

Simon. Hij wou geen herinnering meer! Alsof je herinnering zoo maar kan wegsluiten. As dat in 't leven kon — as je dat in je vermogen had, zou alles 'n boel makkelijker zijn. Ik stik soms in herinnering. En vooral de laatste dagen, nou 'k af en toe m'n vuisten van ongeduld bal, om uit m'n gevangenis los te kommen. (met bedwongen wanhoop) Ach God, ach God! Neem 't me niet kwalijk. Fijn is die stilte hier. Vannacht was 't op dezen zelfden stoel ook zoo zalig.

Moeke. Ben jij vannacht . . . ? (hij knikt) In 't stikkedonker?

Simon. In 't stikkedonker. Enkel om 't kwartier 't slaan van de torenklok, zooals nou.

Moeke. Jongen, wat heb je daar an?

Simon. Ik oefen me 'n beetje, zonder getuigen.

Moeke. Je oefent je? Wat is dat voor mallepraat?

Simon. 'k Heb zelfs geprobeerd op me handen te staan — weet je nog wel? En 't lukte. Toen heb 'k 'n pijp van vader opgestoken. En an honderd en een dingen gedacht, honderd en een. De kraan van je waterbak daar heeft gelekt, en as 'k me niet vergis, liep 'r 'n muis of 'n rat. 'k Kon natuurlijk niet vragen: wie ben je?

Moeke. Simon....

Simon. Moeke.

Moeke. An wie dacht je, terwijl je vannacht daar ben gaan zitten, omdat je natuurlijk niet slapen kon?

Simon. An.... Dat weet 'k niet meer. En wat doet dat 'r toe?

Moeke. Je zee dat je soms stikt in herinnering....

Simon. Soms. Niet vannacht.

Moeke. En je dacht an honderd en een dingen?

Simon. Waarom mot je dat allemaal ineens weten? 'k Heb in de stilte 'n pijp gerookt, zei ik je al.

Moeke. Dat jok je, jongen. De drie pijpen zijn nog gestopt — je ken niet gerookt hebben. (een stilte) Nou zit je over me, zonder 'n woord te antwoorden, en zonder dat 'k iets op je gezicht ken lezen — nou zit je vlak bij me, en ben ik je toch kwijt.

Simon. Kan ik dat helpen, moeder — as 't zoo is....?

Moeke. As 't niet zoo was zou je niet kennen zeggen: as 't zoo is....

Simon. 'r Is in al die jaren zoo'n massa gebeurd.... Reken is an, moeke: hoe dikwijls hebben we zoo over mekaar gezeten, as moeder en zoon? Hoe dikwijls zijn we samen alleen geweest?

Moeke. Da's toch niet mijn schuld geweest?

Simon. Verwijt ik dat? Ik babbel nou naar je toe met 't gevoel, dat jij probeert mijn te leeren kennen, en ik links en rechts om me heen tast, om te weten, waar jij staat....

Moeke. Ik begrijp je niet, jongen — je praat soms zoo vreemd.

Simon. Over 'n dik half uur gaan de deuren weer open.

Moeke. Ken ik ze dicht houden?

Simon. Nee. Dat kan jij niet. Maar ik kan.... Dat weet je.... Hoe kan 'n kind met z'n moeder uitpraten, met altijd in de dadelijke buurt.... Nee, laat 't me voor me houden.

Moeke. Zoo worden we weer wildvreemden, terwijl 'k juist dacht.... Sluit je nou niet in jezelf op, kind,

kind-van-me.... Ik ben toch je vijandin niet.... Je wrokt en je kopt.... En zoo waar onze lieve God me hoort: 'k verlangs niks liever as je hier zoo gelukkig as 'n mensch 't maar in z'n vermogen het, te maken — ik verzet me na al de slagen, die 'k gehad heb, tegen niks meer — as jij tenminste maar.... Ken je zoo niet struikelen, jongen as je zoo op en neer blijft loopen.... Pas op die stoel.... Nee, nou kom je hier zitten. En ik naast je. Ik zal je niet in de rede vallen, je geen ongelijk geven. En as jij uitgepraat ben, heb ik je misschien ook iets te zeggen, dat je geen displezier zal doen, dat mogelijk je dag goed zal maken. Wat is 'r nou? Wat? Misschien ontmoeten we mekaar eerder as je denkt. (een stilte) Heb-ie 't as kind niet goed, niet best bij me gehad?

Simon. Vraag dat niet, moeke.

Moeke. Nee, geen uitvluchten! D'r is toch pas iets tusschen jou en je ouwers gekommen, toen dat meissie — waarvan ik geen kwaad woord wil zeggen — is 't niet?.... Wees nou is redelijk: heb je as kind niet alles, alles gehad?....

Simon. As kind heb 'k enkel....

Moeke. Nou?....

Simon. As kinderen hebben Coba en ik dikwijls, haast iederen dag, angst gehad, om hier binnen te komen, as 't voor vol stond, vol met kerels en wijven....

Moeke. Nou klets je....

Simon. Je zou me niet in de rede vallen — en doe 't ook niet, want dan ken ik niet verder.... D'r stonden bedelaars en schooiers en ook anderen, die eerst rondkeken, of ze niet gezien werden, as ze binnenslopen. En die dronken. Ze dronken zonder 'n woord te spreken, of hadden ruzie met mekaar. En vader dronk mee.

Moeke. Da's....

Simon. As 'k op z'n schoot, en-ie me gezoend had, veegde 'k me gezicht af. Bij jou heb 'k dat nooit gedaan. As we van school kwamen, liepen we de kroeg voorbij, als kam-

meraadjes mee den weg uitgingen. As de meester vroeg: wat doet je vader, zee 'k: 'k weet 't niet, of 'k zee: me vader doet niks. 'n Kind uit 'n kroeg of uit 'n bordeel, mot niet na school — die....

Moeke Simon....

Simon. We speelden hier met z'n tweeën — en dan speelden we dikwijls kroegie. Dan stond Coba met 'r bleeke gezichie, omdat we nooit zon hadden, achter de toonbank, en was ik de — de zuiplap. Dan zee zij: drink u d'r nog een — en dan zee ik: op de valreep. Dan zee zij: nou ben ik de vrouw, die 's nachts op de bank van 't Plantsoen slaapt, en die altijd met jongens achter zich an loopt, en dan bond ze 'n zakdoek om d'r blonde bolletje, en dan kon ze niet stil blijven staan, zoo as ze van de kan water gedronken had. Vader leende ons de glaasies en 't tinnen maatje.... 's Avonds as jij boodschappen ging doen, kwam ik wel is in m'n hemmetje uit bed, en dan stond 'k op me teenen achter 't raampie te kijken.... En soms stonden we 'r met z'n tweeën, zij en ik, en gierden 't stilletjes uit van 't lachen, as we de gezichten zagen, de meer as krankzinnige gezichten, de bestiale gezichten.... Hoe ouwer ik werd, en hoe bleeker, hoe minder ik lachte. Dat heb-ie niet gemerkt, dat kōn je niet merken, omdat hier nooit iemand van uit de blijheid van z'n ziel....

Moeke. Jongen, wat zit je ongemakkelijk te overdrijven.... Met recht zie je alles door 'n donkere bril!

Simon. As ik je 'r 'n plezier mee doe: goed, ik overdrijf.... Kwam je van buiten, dan hing 'r altijd 'n lucht van jenever en tabak in de kamer hier, in de kamer daar. Jij rook na jenever....

Moeke. Dat lieg je. Ik heb nog nooit 'n druppel....

Simon. Dat weet 'k. Dat beweer 'k ook niet. Ik zeg enkel: jij rook na jenever — je goot de literkruiken over — je spoelde, je schonk — jij rook 'r naar — en vader — en Coba — en de kat. En zoo as 'k nou zit, wachtend op 't licht van de zon — wachtend op de Morgenster —

is 't net of de lucht van 'n Stokerij om me heen is. Herinner je je die koopman in garen en band, met z'n witte haren, z'n witte baard, z'n paarse, zwart-paarse gezicht met de rooie striemen — hoe-ie bleef zitten met 't leeggedronken glas in z'n hand — hoe vader 'm wakker wou schudden — en 't met al de dreigementen van de wereld niet lukte, omdat-ie gestikt was — ik zie de brancard nog — en dat schuim uit de grijnzende mond.... Herinner je je die vrouw, die midden in den winter in 'n zenuwtoeval voor onze deur in mekaar zakte, omdat 'r man z'n weekgeld.... En de lange nachtportier, die z'n beugelflesch bij ons — bij ons kwam vullen, en die ze 's morgens vroeg uit de gracht op haalden....? Herinner je je die manke smid, an wie je nooit kon zien of-ie rechtop liep (lacht hardop) — 'r gebeurden toch ook wel lollige dingen, wat? — die hier voor 't eerst de ratten zag loopen, en met vier man weggesleept most worden? Herinner je je....

Moeke. 'k Herinner me alleen hoe 'k hier gesloofd en geploeterd heb, om me kinderen fatsoenlijk groot te brengen....

Simon. (nervus) 't Was niet fatsoenlijk, moeder.

Moeke. Heb ik niet alles voor jullie gedaan?

Simon. Voor ons ja. Niet voor anderen.

Moeke. Wat gaan mij de anderen an? Vecht niet ieder voor z'n eigen nest? *Dwingen* wij iemand om hier te komen? As *ik* niet verkoop, doen anderen 't dan niet? Je ben gek. Je ben niet bij je verstand, om je moeder....

Simon. Zie je? 't Eindigt altijd op die manier. Nou klaag ik 'ns hulpeloos tegen je uit, omdat je 't zelf vraagt, en nou snij je 't tafellaken tusschen ons door....

Moeke. Jij klaagt niet. Jij spreekt onzin. As 'k 'n Café had met makkelijke stoelen....

Simon. Laten we 'r over ophouen....

Moeke. 'k Dacht dat je redelijke dingen zou zeggen, dat je wijzer geworden was. Maar 'k hoor niks as onwijze praat uit traktaatjes. (stille) Heb je pijn?

Simon. 't Steekt soms zoo vreeselijk, as 'k....

Moeke.As je?

Simon.As m'n oogen nat worden.

Moeke. Dan mot je maken, dat ze.... Heb je — heb je nou zitten huilen? Ik doe je toch niks. Ik leg je toch niemedal in de weg, jongen. 'r Is toch niemand die harder z'n plicht waarneemt as ik, niemand die meer verdriet had en an niemand aanspraak het. Ik slaap 's nachts geen seconde, zoo as 'k rondtob met je zieken vader, en zoo as 'k murmureer over de ellende met je zuster. Heb ik dan geen uren van wanhoop gekend, en me hersens afgebeeld? Maar dan staan we op de keien. Allemaal. En wat dan? Dan trekt 'r morgen 'n ander in. En die schenkt de menschen vergift in d'r magen. 't Was tenminste onze eer *prima* goed te tappen. Goddank, je oogen steken niet meer....

Simon. Hoe weet je dat?

Moeke. 'k Zag je toch lachen. Hè, toe blijf nou in je humeur. En zit niet altijd te piekeren over 't zelfde. As we huisjesmelkers waren, of centen tegen woeker uitleenden, ha-je misschien gelijk, ik zeg misschien — want je ken doodgraver, kattenmepper, of voor mijn part inbreker wezen: je mot leven, je mot je mond kennen openhouden. Is 't niet zoo?

Simon. Ja, moeke.

Moeke. En al dat geklets tegen de drank ken je van mijn gestolen krijgen. 'r Is al gedronken, dat ze 'r laveloos bij neer vielen, nog voor de Heiland geboren was. Mijn grootvader is zeven en tachtig geworden. En die had om zoo te zeggen 't mondwater op z'n beddeplank staan. Nee, nou mot je niet lachen: ik zeg de waarheid. Lus jij geen visch, omdat je 'n graat in je keel ken krijgen? Daar antwoord je niet op. Daar heb je niet van terug....

Simon. (lusteloos) Aan wat zijn m'n broertjes gestorven?

Moeke. Wat het dat 'r mee te maken? Zouen die scha-

pen ook niet gestorven zijn, as je vader schoenmaker geweest was?

Simon. (rillend van kou) Waarom is je dochter Coba 't huis uit gelopen?

Moeke. Da's niet mooi van je, Simon. Doet 'n dochter van 'n bankier dat niet net zoo goed, as ze zich vergooit an 'n sjauffeur?

Simon. (de torenklok slaat half twaalf) Half twaalf. Prettig dat je 't hooren kan. Hoe kom 'k nou ineens zoo moe, zoo of 'r gewichten an m'n armen en beenen hangen?

Moeke. Omdat je vannacht te weinig geslapen heb. Wil ik wat voor je klaar maken?

Simon. Da's goed.

Moeke. Wat m'n jongen?

Simon. (met gesloten oogen) Nee, niet de keuken in — van dáár.

Moeke. (angstig) Van dáár? Wat wil je? Wat bedoel je? Wat wil je van daar?

Simon. Wat je anderen schenkt.

Moeke. Wou jij?

Simon. Dat wou 'k.

Moeke. Waarom plaag je me nou? Waarom haal je zulke aardigheden uit? Dat is toch niet lief.

Simon. 'k Ben vannacht *zelf* die deur doorgegaan, langs 't buffet, langs de andere deur, toen naar de spoelbak, en zoo weer terug, zonder 'n druppel te morsen.

Moeke. Meen je dat? Meen je dat waarachtig?

Simon. Waarom zou 'k 't niet meenen? (zij gaat geslagen zitten. Hij praat als in ijende koorts) Daar zat de koopman in garen en band, zooals-ie toen in de brancard weg werd gedragen, daar de vrouw met 't zenuwtoeval in de sneeuw, daar de nachtportier met z'n beugelflesch, daar de manke smid....

Moeke, (wild de armen om hem heen slaand) Simon, in naam van God den Heer, kom tot jezelf — je kan me niet zien, maar je hóórt dat ik 't ben.... Je zit me bang te maken, niet? Je wil probeeren hoe ik 't opneem.... Heb jij vannacht?

Simon. Waarom niet?

Moeke. 't Is niet waar. Met die pijp heb je me ook....Waarom doe je dat kind?

Simon. 't Leege glas staat onder de tafel.

Moeke. (bukt zich, neemt 't) Mocht dat? Mocht 't voor je herstellende oogen? Iemand, die wat an z'n oogen het, Simon....

Simon. Is 't nou niet tegen de natuur in, dat je dat doet?.... 'r Is al gedronken, dat ze 'r laveloos bij neervielen, nog voor de Heiland geboren was! Heb jij me dat verteld of 'n ander? Je grootvader is zeven en tachtig geworden. Je ben met 'n flesch onder je schort hier gekomen, om jenever voor je vader te halen, en met die flesch tegen de warmte van je hart an, heb je mijn vader voor 't eerst in z'n oogen gekeken. Zoo hebben jullie mekaar gevonden.... En toen je zwanger was....

Moeke. Simon! Simon, vergeet je alles?

Simon.Toen kon je de lucht niet verdragen — en toch heb-je je kinderen in die lucht, in die verpestende, verstikkende lucht, waartegen de goudvisschen in 't aquarium 't afleien, ter wereld gebracht, toch heb je ons hier opgesloten gehouden, as vinken met uitgestoken.... Nee, dat woord zeg ik niet, zeg ik niet.... M'n twee broertjes zijn gevlucht. M'n zuster Coba, die al zoo vroeg dol was met 'n likeurtje, die d'r centen versnoepte an rhumboonen, Coba zwerft ergens, ergens onder die groote, verlaten koepel van God. En je zoon Simon, Simon die van den zoon Gods den toenaam Petrus kreeg, en met elf anderen uitgezonden werd om te prediken — je zoon Simon het tijdelijk — tijdelijk, as onze Lieve Heer 't wil — 't licht uit z'n oogen afgestaan, om je met z'n zwakke vuisten vrij

te vechten uit de klauwen van 'n dronken matroos....
Moeder. (zij ligt met 't hoofd op de handen, onbewegelijk)
Moeder! Hou je je weg? Of ben je 'r niet meer?

Moeke. Hier zit 'k.

Simon. Doe wat ik gevraagd heb.

Moeke. Dat ken ik niet.

Simon. Ik ben ziek — ik ben ontoerekenbaar — Ik ben driekwart gek. Dat wil ik wel weten. 'k Heb ijskouwe handen en voeten. 'k Heb 'n gevoel of 'k bevries. Ik mot iets drinken, om me op te wekken. Ik kan die nieuwe donkere dag zóó niet ingaan. Ik kom niet los van — van 'n vrouw, die me niet met rust laat, — 'n vrouw, die 'k an 'r lot heb overgelaten, omdat ik niet langer kon vechten tegen 't verwijt, dat ik m'n vader had laten sterven, zonder an z'n sterfbed te kommen, en zonder.... Je kan zoo'n onrust niet in 'n paar woorden zeggen — hoe je van binnen vermolmt, hoe je van binnen wordt opgevreten.... Nou heeft 't verdoemde hier me verrast. Nou kleum 'k weg. Nou tast 'k rond, zonder houvast. — (lacht snerp-
pend) — zonder ergens 'n leuning bij en langs die diepe trap met z'n duizend trejen na benejen.... Je duizelt as je 'r an denkt. God zegen je, moeke, 'n, 'n, 'n stevige borrel....

Moeke. Niet uit mijn handen, niet vóór de dokter.....

Simon. Dan niet. 'k Heb je hulp ook niet nodig. 'k Heb den weg vannacht ook wel gevonden. (staat op. Zij verspert hem den weg, als hij door de tusschendeur wil) Wat sta je daar? Ga op zij moeder.

Moeke. Nee.

Simon. Ik vraag 't je vriendelijk: ga op zij, moeder.

Moeke. Je komt de tapperij niet in.

Simon. Ik ben toch geen kind, laat me 'r door.

Moeke. Kom tot jezelf jongen. Je vernielt je gezondheid met dat smerig vergift, je mag niks voor de dokter, niks doen en niks laten dat je zenuwen.... Ga nou weer

zitten. Dan zal ik 'n deken om je knieën.... Ik kan zelf haast niet meer. Ik ben toch ook maar 'n mensch.

Simon. 'k Leg je niks in den weg, maar nou voor 't laatst, ga op zij....

Moeke. Ik denk 'r niet an.

Simon. Moeder!

Moeke. Of jij nou moeder roept en met nog zulke gebalde vuisten over me staat, je komt 'r niet door, kwajongen, groote kwajongen, leelijk en gemeen mensch, dat z'n moeder durft te dreigen.... En nou zeg *ik* je dat 't uit is, nou zeg *ik* je, dat je op die stoel! Versta je me? Of anders! (in plots anderen toon) Of anders niks.... Je weet wel, da'k 't niet zoo meen, da'k enkel in me angst.... Je maakt iemand ook bang met die ellendige zwarte bril, die zulke gaten in je gezicht boort!.... Zit nou niet zoo, me jongen, me eenig kind. As je zeit: moeder ik heb centen noodig, dan ken je me hebben en houen krijgen — as je zeit: leg je hand voor me op 't blok, dan doe ik 't. Je ben toch mijn oogappel. 'k Heb hier toch enkel gewurmd voor jou.... Blijf zitten. Doe 't niet, me lieve jongen.... (er wordt gescheld)

Simon. Zal ik?

Moeke. Je blijft hier. 'k Doe toch nog niet open. 't Is goddank nog geen twaalf. (hij zit) 'k Denk 'r over, om vandaag de boel dicht te laten. Dan zullen we is een daggie wat minder, niet? Wil je 'n kussen in je rug? Wil je....? (tweede schel) Is 't nou geen ellende dat Job 'n halven dag vrij het, en da'k voor alles alleen sta, voor jou, je vader en voor de klanten? (derde schel) Dat ken dan alleen.... Wacht je effen? (zij gaat de Tapperij in. Hij legt 't hoofd vermoeid achterover)

DERDE TOONEEL

De vorigen, Meta

Moeke. (in 't zichtbaar deel der Tapperij).... 'k Heb u daarstraks weg motten zenden, omdat-ie u hoorde. Maar

'k ben blij, dat u, dat u.... Wil u — wil jij — wil u vandaag hier blijven, en, en, 'm 'n beetje oppassen, 'n beetje op 'm letten.... We motten toch an mekaar leeren wennen.... Ik tril op me beenen van moeheid.... Ik ken riet meer.... Maar in den naam van onzen Lieven Heer, neem 'm me niet *heelemaal* af — zeg 'm nog niet alles....

Meta. Nog niet alles?

Moeke. Ik meen, ik bedoel — nog niet alles van wat u mijn vertelde. (door tusschendeur) Simon.... Simon, hier is iemand om je te spreken.

Simon. (van uit z'n houding).... Wie?

Meta. Ik.

Simon. Wie is ik? D'r zijn zooveel honderd-duizenden ik-ken.

Moeke. Je meisje. Meta.

Simon. (verzit in verwondering) Mee, ben jij 't?

Meta. Ja, ik ben 't, Simon.

Simon. Wat doe jij, *hier*?

Meta. Ik kwam.... Herkent-ie me niet?

Moeke. Suscht! Ze het je gezocht en gezocht, wist niet dat je in 't Gasthuis lee, net zoo min as ik 't wist voor ik je brief....

Simon. En mijn brief an haar?

Moeke. Het ze niet gekregen.... Die het natuurlijk de schapenbeul, met z'n duizend schapen in de week, van z'n minderjarige dochter in beslag genomen. En nou ken jij heel knap wezen, Simon, maar 'n brief die-ze van je gappen, ken je moeilijk lezen, laat staan beantwoorden. Toen....

Simon. Waarvoor voer jij 't woord, moeder? Dat kan ze toch zelf? (Meta draait zich af naar 't raampje, met den rug naar 'm toe, droogt zich de oogen)

Moeke. Dat ken ze natuurlijk zelf en beter as ik, maar ze het bloemen voor je meegebracht en zet die in 'n glas.

Nou, Meta, water genoeg. Je kijkt natuurlijk op van z'n vreemd gezicht met die donkere bril. Daar wen je gauw genoeg an. (wenkt haar niet langer te huilen, en fantaseert gebaren, die Meta niet zelf maakt) Ja, leg je hoed daar maar zolang neer. En daar is 'n spiegeltje voor je haar, ofschoon je voor Simon op 't oogenblik geen twoilet hoeft te maken. Het 't buiten toch nog zoo gewaaid, dat je haar....? (wenkt wat opgewekter te doen) Mooi zoo. Nou zit 't veel beter. En me mantel zou 'k maar afleggen. Je blijft hier natuurlijk 'n bordje kippensoep mee-eten. 't Zal dan meteen de eerste maal zijn da-je ons de eer andoet. Zit je eindelijk? Dat het voeten in de aarde gehad. En nou ben ik natuurlijk te veel, nadat jullie mekaar in zoo'n poos niet gezien hebben. 'k Ben werendig blij, meid da-je hier gekomen ben.... je ken 't met een lichaam niet an: 'n zieke man, 'n drukke nering en 'n groot kind nog lastiger as 'n dozijn kleine.... (kust haar) Pas je in Godsnaam op 'm? (af in keuken)

Simon. Wat dee ze?

Meta. Niets.

Simon. Boog ze zich niet over je?

Meta. 'k Weet 't niet. 'k Zit jou enkel an te kijken. (grijpt z'n hand) Heb-ie nog pijn?

Simon. Nee.

Meta. Waarom draag-je die bril dan?

Simon. Weet 'k zelf niet. Of 'k 'm op heb, of af doe: asjeblief.... 'k zie niks meer en niks minder.... nou overdrijf 'k.... dáár bij 't raam schijnt de zon.... die doet hier weelderig vandaag....

Meta. Laat 'm dan af, as 't voor de dokter mag. Met die bril op, herken ik je haast niet. (glijdt eenvoudig op de knieën en praat eenvoudig) En 'k heb zoo'n behoefte je weer te herkennen. Omdat ik je zoo'n poos kwijt ben geweest. 'k Heb taal noch teken van je gehad in zes weken tijd. 'k Dacht dat we voor goed van mekaar af waren. Vergeef me al 't leelijke, dat 'k dien avond in drift

heb gezegd. Nou 'k eenmaal hier ben, in de kamer waarvan je me zoo'n boel verteld heb, begrijp 'k alles beter. Vergeef 't Simon. We zijn nou *allebei* in 't huis van je ouders. En zoo waar de lieve God me hoort, ik zal 't probeeren goed te maken. 'k Ben 'n schrikkelijke egoïst geweest. 'k Wou je voor mezelf alleen. En dan denk je 'r niet an, dan vergeet je, wat 'n moeder.... wat 'n moeder.... voor 'r kinderen doet.... As ik de mijne niet zoo vroeg verloren had, zou 'k zeker anders gedaan en gedacht hebben.... Je mag 'n kind niet van.... Dat mag je niet.... En as je nou enkel maar zegt: Mee, ik ben alles vergeten, alles en alles, dan is 'r niemedal gebeurd, zullen je moeder en ik je zoo verzorgen, jou en je vader.... Wat?

Simon. Kijk me 'ns in m'n oogen. (hij bukt zich over 'r)

Meta. Goed, liefste.

Simon. (staart haar aan, glimlacht in 't vage over haar heen).... 'r Is iets an je.... ik weet niet wat.... 'r is iets *anders* an je.... 'k zie je door 'n mist.... of ik an de wal sta.... en jij van 'n schip komt.... en da'k door 't troebele in me oogen heen.... 'r is iets héél anders an je....

Meta. 'r Is dat we zielsveel van je houden....

Simon. We?

Meta. Ik.... je moeder.... wij allemaal. Vergeef je 't?

Simon. Niet praten. Laat me even je lippen. (raakt de hare vluchtig aan).... Dat 'r zoo'n wonder, dat 'r zooveel bloemen in 'n kroeg kunnen groeien, in 't donker.

Moeke. Twaalf uur. Heb-ie de deur an laten staan? 'k Hoor al volk. (gestommel) Ja, hou je geduld maar! (in de schenkegelegenheid) Wie was 'r 't eerste? Nee, eerst centen, vadtje.... (trekt 't glas terug) Proeven doen we as we onze verplichtingen nakommen. (Ruzie en gekrakeel van stemmen).

EINDE VAN HET TWEEDE BEDRIJF

DERDE BEDRIJF

Dezelfde huiskamer, iets grooter, omdat de tusschenwand naar de zijde van de Tapperij verplaatst is. De twee deuren in den achtergrond zijn gebleven. Ook het venster, dat uitzicht op de Tapperij geeft, doch nu eerste plan, links, is geworden. Eenige meerdere meubelen. De groote tafel staat in het midden onder een brandende hanglamp. Schuins in den linkerhoek een boekenkastje, waarop een brandend lichtje. Vazen met bloemen op het kastje en op de kleine zijtafel.

EERSTE TOONEEL

Simon, Pastoor

Simon. (zit met zwarten bril voor de oogen op de plaats van zijn vader. Hij staat op, neemt pijp uit het rekje, steekt die aan, beluistert de slaapkamerdeur, zet een stoel tegen de hooge linnenkast, klimt er op, tast naar het massieve crucifix, draagt het naar de zijtafel. Dan maakt hij het teeken des kruizes, staart met de pijp in den mond naar het kruis, damp, wuiert met de hand den rook weg. De schel in de Tapperij luidt. Kalm, zeker van beweging, staat hij wederom op, gaat door de deur, en laat den Pastoor binnen) Na u. Ik herkende uw stem eerst niet. Past u op den drempel. Waar wil u zitten?

Pastoor. Dat is mij om 't even. Jongen, jongen, wat hebben jullie met die kleine verbouwing 'n ruimte gewonnen. Heel handig, heel verstandig. Alleen jammer, dat 't nog altijd kunstlicht moet blijven. Waarom gaat u zoo ver van me af zitten?

Simon. (op z'n oude plaats) Omdat 'k me zoo heelemaal aan 't hoekje hier gewend heb. 'k Voel me soms as 'n poes, die pas begint te spinnen, as ze 'r eigen plekkie bereikt het.

Pastoor. Moeder niet thuis?

Simon. Nog niet. Kan elk oogenblik komen.

Pastoor. En hoe is ze 'r onder?

Simon. 'k Zou haast zeggen: goed. Ze zegt niet veel. Ze laat niet veel los. U moet rekenen, dat ze 'r al lang

op voorbereid was. Zoo'n soort ziekbed geeft geen verrassing meer. 't Was de eerste dagen en vooral de eerste nachten wat onwennig — as 'k dat woord gebruiken mag — en ze maakte wel 'ns 'n zielige beweging naar die deur daar, omdat ze 'r weken en weken an gewend was geweest, vader elk uur te verzorgen — maar da's nou voorbij. Tenminste ik — ik merk 'r weinig van....

Pastoor. Hoe is 't met de oogen?

Simon. Best.

Pastoor. Gaan ze goed vooruit?

Simon. Best.

Pastoor. Dan zal u die donkere bril wel niet zoo lang meer?

Simon. O, nee.

Pastoor. (het crucifix bedoelend) Stoorde ik u bij?

Simon. Bij?

Pastoor. In 'n mijmering?

Simon. O?.... Nee.... U bedoelt?.... Nee.

Pastoor. U zou nog 'ns bij me gekomen zijn....?

Simon. Dat zou 'k. Maar 'r is zoo'n massa gebeurd in de laatste weken.... Eerst ik dat ongeluk, dat zoo — dat zoo buitengewoon is afgeloopen — u was juist op bezoek geweest....

Pastoor. Herinner 'k me.

Simon.... Toen 't gesukkel met vader, 't overlijden, de begrafenis — 'k ben dan toch *wel* bij 't sterfbed geweest — toen de beslommingen — 't getob met 'n knecht, die niet eerlijk was, zelf mee-dronk, en van 't sterfgeval misbruik maakte — toen de kleine verbouwing, die voorspoedig gelukt is, en die ons hier tenminste rust geeft — dat is nou 'n een-steensmuurtje geworden, in één nacht gemetseld — 'k ben 'r bij op-gebleven — heb de tegels geteld — toen:

'k weet 't haast allemaal niet meer — en eerst nou zijn we weer in ons — in ons normale doen.... We hebben 'n nieuwen, dood-eerlijken schenkknecht — 'n — 'n — en 'k zeg dat niet bij wijze van misplaatste grap — 'n christelijk man — 'k geloof christelijk-historisch — een die uit beginsel niet drinkt, omdat-ie vroeger te veel — u begrijpt 't misschien hoe zoo iemand....

Pastoor. Ja, ja....

Simon. Die neemt moeder 'n boel werk uit 'r handen — ze hoeft nou enkel nog, as hij naar huis gaat om te schaf-ten — en zoo kon ze uitbreken naar 't graf, waar ze sinds de begrafenis niet meer geweest was.... Wil u niet roo-ken? Daar staan sigaren.

Pastoor. Mag 'k?

Simon. (lucifers uit z'n zak krijgend) Hier heeft u 'n vlam-metje. Heeft u 't. Met die kleine dingen heb 'k nog wel 'n beetje last. Voor de rest gaat 't patent, bui-ten-ge-woon patent. Hoe laat heeft u 't? Mijn horloge staat stil. 'k Denk dat de veer is gesprongen....

Pastoor. Bij drieën.

Simon. Dan kan Arend — zoo hiet de nieuwe knecht — 'r dadelijk weer zijn. We sluiten tegenwoordig van 2 tot 3 uur. Mijn uitvinding. Da's 't stilste uur. Moeke wordt 'n daggie ouwer. Ze is van half zes 's morgens in de weer. Een uur rust kan geen kwaad. Daar hoor ik 'm werach-tig al. Die man loopt af as 'n wekker, niet te vroeg, niet te laat. (staat op, stapt den Pastoor voorbij, opent het tap-perij-venster) Is u daar Arend? (Stem: Ja, meneer) Mag ik de sleutel van de deur van u terug? (Stem: asjeblijf. De sleutel wordt door den vensterkier gestoken) Praktisch, vindt u niet? Je kunt op die manier, zonder 'n stap te ver-zetten, alles kontroleeren. Soms, as ik 'r zin in heb, ga 'k hier in dezen stoel bij 't raam zitten, en dan tel 'k de gla-zen.... 'k Had 'r over gedacht ook 'n kasregister met 'n schelletje an te schaffen, maar die machines zijn in de eerste plaats niet goedkoop, en in de tweede hebben wij

geen klanten voor zoo'n moderne jenever-exploitatie. (lacht) Ze zou-en met d'r dronken vingers zelf de toetsen bespe-
len. (lacht) 't Zijn zulke smakkers.... (hij loopt den Pas-
toor voorbij, naar zijn eersten stoel terug, struikelt over
diens stok, houdt zich aan de tafel vast) Ho! Ho! Ho!
Niet te onstuimig, bles! (zakt in den stoel) U ziet 'r goed
uit, meneer de pastoor. Zoo'n gezonde kleur met wit haar....
Toen 'k jong was, dacht 'k 'r over of 't niet mogelijk zou
zijn na 'n seminarie te gaan. Ik had 'r dan zoo as u wil-
len uitzien, zoo wat je as kind 'n eerwaardig pastoor noemt.
(hij tast naar z'n lucifers. Een stilte)

Pastoor. Bruigom.

Simon. Zegt u Simon. Dat hoor ik liever. De naam Brui-
gom past me minder.

Pastoor. Dat is me niet duidelijk. (verzit naar hem toe)
Mag ik je wat vragen, Simon....?

Simon. Graag. En ik wil u wel zeggen, dat 'k meer dan
sympathie voor u heb. Elk woord, elke klank, bij dat sterf-
bed, waarvan hij naar menschelijke berekening niets heeft
gehoord, heb 'k, hoe zeg je dat?, in me opgevangen, en
onthouen.

Pastoor. Dank je. Je maakt de vraag makkelijker. Ik zie
je moeder tegenwoordig dikwijls met 'n jong meisje....
Is dat je?

Simon. Dat is ze.

Pastoor. Je weet dat 't niet mag, Simon?

Simon. 'k Weet 't.

Pastoor. En?

Simon. Ze helpt moeder prachtig. Ze verzorgt mij as
'n lieve Godgezant. Maak u niet ongerust. We wachten.

Pastoor. Je wacht op wat?

Simon. (met vingerwijzing naar oogen) Op dat.

Pastoor. En dan?

Simon. Dan zullen we verder zien — zien. (eenig rumoer in de tapperij. Hij loopt naar het raam, opent het, neemt den bril van het gelaat, roept) Wat is dat?.... 'n Beetje kalmte, hè?.... 'r Is hier 'n *man*, begrepen? (sluit het raam, zet den bril weer op z'n neus) Dat helpt. Als ze je maar hóóren.... (herneemt z'n plaats, beruikt de vaas met bloemen) Wat 'n genot, zoo'n paar bloemen. En ze houden zich goed.

Pastoor. Je, je.... Ik ga 't je niet moeilijk maken — in de verste verte niet — je antwoordt met woorden, die voor twee uitleggingen vatbaar zijn — je weet dat 't niet mag, niet kan, onder geen omstandigheden kan, dat verkeer hebben, dat trouwen met 'n meisje, dat niet van onze religie is — en je zegt verder te zullen zien....

Simon. Maak u niet ongerust.

Pastoor. Dat doe ik wel, m'n jongen.

Simon. Niet noodig. (hij neemt een krant van 't tafeltje, leest)

Pastoor. Is dat nou 'n waardige houding tegenover iemand, die jij zelf „eerwaardig” noemde?

Simon. As ik u hier, naast deze gelegenheid, 'n geheim toevertrouw, meneer de pastoor, beschouwt u dat dan als 'n geheim van den biechtstoel?

Pastoor. Als je 't wil, onvoorwaardelijk.

Simon. Ik zal haar niet trouwen, nooit trouwen, zoowaar God....

Pastoor.... Geen eed, geen gelofte. Dat verlang ik niet. Dat mag niet. Spreek uit. En leg als 't je 't zelfde is, die krant weg.

Simon. Heb ik 'r goed?

Pastoor. Of je 'r....?

Simon. Of ik die krant goed voor me hou?

Pastoor. Nee, m'n jongen, ondersteboven.

Simon. (lacht hardop) Zoo moet 'k als kind ook gezeten hebben. Heele tijen lang. Moeder zei: 'n hond van eigenwijsheid. Dat is 't biechtgeheim, meneer de pastoor — ik ben — ik ben — ik ben stellig blind — ik zie *niets* meer.

Pastoor. Mallepraat. Dat geloof *ik* in de laatste plaats.

Simon. Ik mocht dus zeggen: we wachten op dat — en dan zullen we verder zien

Pastoor. Je gaf 'n vlammetje — je liep naar 't raam voor de sleutel van de buitendeur — je zei: u ziet 'r goed uit — Hoe heb ik 't met je, Simon? Geef je aan angststemmingen toe?

Simon. Nee, *nou* zeker *niet* meer. Dat heb 'k in 't begin, toen 'k oogenblikken had, dat de sterker wordende nacht me de keel dichtschoefde. De dag na vader's dood — juist vijftien dagen gelejen, wist ik 't. Toen zei de dokter: je ziet *nou* zeker al 'n boel beter, want ik merk aan je pupillen, dat de druppels uitgewerkt zijn. Toen zei ik: 'n *mas*sa beter, dokter. Daar stond moeder — daar m'n meisje, en die waren misschien nog meer in spanning as ik. Goed zoo, zei de dokter: de kunstmatige blindheid *kan* 'r nou niet meer zijn — je oogen zijn gaaf — as 't langer geduurd had, zou 't 'n andere oorzaak gehad moeten hebben. 't *Heeft* langer geduurd. Veel langer. Elke nieuwe dag is 'n eeuwigheid. Veertien dagen gelejen, bewoog 'k nog in 'n mist. Nou is 't de meest volkomen nacht — 'n nacht zonder sterren — behalve de Morgenster....

Pastoor. Is dat géén overdrijving?

Simon. Geen overdrijving. 'k Zou God op m'n knieën danken, as 'k *kon* overdrijven.

Pastoor. Maar de dokter....?

Simon. As 't licht niet meer hinderde, kon 'k den donkeren bril afzetten, en dan moest 'k nog 'ns bij 'm aanloopen, as 'k 't *nóódig* vond. 't Licht het me niet meer gehinderd, en 'k vond 't niet noodig. Arend het me 'n specialiteit

gezonden, op 'n middag dat 'k effen alleen was. Die zei dadelijk — zonder te aarzelen — die zei wat 'k u heb gebiecht.

Pastoor. Dat moet je moeder dan toch....

Simon. Dat moet moeder niet. Waarom? Ik heb me an de omstandigheden angepasst. Ze zullen 't langzamerhand vanzelf — langzamerhand as mijn geheim geen geheim meer kan blijven.... As 'k moeder ging zeggen: zoo is 't met me gesteld, dan — wat dan? — dan zou ze den eenen klap na den anderen krijgen — ze voelt zich nou in 'r eigen huis bij 'r eigen zoon — en ik — 'k weet haast niet meer of 'k me ongelukkig voel — 't lijkt of 'k de groote winterslaap begonnen ben, iets vroeger dan anderen — 'k heb geen pijn, geen verdriet — 'k leef as 'n monnik in 'n klooster, en as 'k bidden wil, hoef 'k m'n oogen niet eens te sluiten. Dat heb 'k boven andere geloovigen voor.

Pastoor. (neemt z'n hand) Niet verbitterd zijn, m'n zoon — God, de Vader....

Simon.... God-de-Zoon, God-de-Heilige Geest.... 'k Heb 'n tijd van m'n leven niet geloofd. Nou heb 'k m'n evenwicht terug — 't evenwicht van 'n bascuul in 'n winkel. An de eene zij 't geluk, an de andere 't gewicht, de ballast.

Pastoor. (vermanend) Bruigom....

Simon.... Noem me Simon — 'k kan dat andere niet hooren, niet hooren. 'k Heb m'n evenwicht terug, as niemand 'r zich verder mee bemoeit, niemand 'n doorslag bij 't geluk wil geven. 'k Doe m'n plicht. Van af de groote stilte in de sterfkamer, m'n plicht. Van af 't heendragen van de kist, m'n plicht. Ik ben nou tenminste wat voor die twee vrouwen, voor m'n moeder en — voor 't meisje, dat 'k gemeen behandeld heb, zooas mannen 'n vrouw.... Weeg m'n woorden niet te zwaar.... Voor die twee kan ik wat zijn. Voor anderen niet. Da's uitgeschakeld.

Pastoor. Als 't dus met je oogen zoo blijft....

Simon.... Met mijn geheim....

Pastoor. Met jouw geheim — ofschoon 'r meer wonde-

ren gebeurd zijn — dan heb je in ieder geval de innerlijke rust....

Simon. Die heb 'k. Hier staat 'n tafel met drie stoelen. Daar hangt 'n lamp. Hier is 'n kleinere tafel met bloemen. Daar 't beeld van den Heiland. Rechts achter me, is m'n kleine boekenkast. Uit dat groote zwarte boek leest Mee voor. En dan voel ik me as Petrus in m'n oneindigen nacht. U zit over me met uw witte haar. Ik zit hier. U ziet op uw manier. Ik op de mijne. Daar is de kroeg waar ze drinken. En we leven 'r van. We leven 'r goed van. Soms heel goed. Dan krijg je vanzelf, as je niet te zwaar-tillend ben, je innerlijke rust. Eens heb 'k gehoopt hier uit te breken. Nou heb 'k, wat ze noemen, levenslang. M'n vader verlamde. Ik werd blind. Je begrijpt niet waarom, maar je draagt 't, je draagt 't met vreugde, omdat 'r van binnen iets bij je groeit, dat 't evenwicht, de bascuul.... Daar komen ze. Ben ik geen goeie scholier, dat 'k me zoo vlug aan de omgeving aangepast heb? Nou staat moeder stil in de tapperij. Zeker iets niet in orde, ofschoon die Arend 'n prachtkerel is. U rookt niet meer. Dat ruik ik. Vlammetje? Asjeblief. Nee, ik profiteer 'r ook van.

TWEEDE TOONEEL

De vorigen, Moeke, Meta

Moeke. Nee hoor, vreemde blijft vreemde. Nou heb 'k toch.... (ziet Pastoor) Da's 'n verrassing. U hier?

Pastoor. Ja, ik. En op 't punt weg te gaan.

Moeke. (onzeker).... Da's 'n buurmeisje van ons.

Simon. (aanvullend) Mijn meisje. Meta.

Pastoor. (vriendelijk) Ik hoor dat u hier zoo'n beetje huisgenoot is geworden. Dan ontmoeten we elkaar meer. Neem je 't niet kwalijk, Moeke, als 'k nou heusch dadelijk ga? We hebben heel wat afgebabbeld. In ieder geval wip 'k van de week nog eens aan. 't Is hier 'n boel verbeterd. Keurig. Nee, laat me niet uit. Ik wil 't niet, beslist niet.

Moeke. Die paar stappen....

Pastoor. Juist omdat 't 'n páár stappen zijn. Dag Moeke — juffrouw — Bruigom....

Simon.... Simon!

Pastoor. Gelijk heb je. Dag Simon.

Moeke. Vindt u niet, dat-ie 'r 'n boel beter uitziet?

Pastoor. 'n Boel, 'n heele boel.

Moeke. Doe je bril is af, jongen. (hij doet 't) 'k Had 't niet durven droomen, dat 't alles nog zoo goed in orde zou komen. Laat mijn nou....

Pastoor. Nee, Moeke, die gevaren trotseer ik alleen. Tot ziens. (af)

Simon. Tot ziens. Tot ziens. Wat klinkt dat gek zoo ineens. Was 'r iets an 't handje, toen je binnenkwam moeder? Ik zag je stilstaan.

DERDE TOONEEL

De vorigen, zonder Pastoor

Moeke. Vreemde blijft vreemde. In 't kozijn vier vuile glazen. Die man zit achter de toonbank vastgemetseld, komt niet van z'n stoel af. En voor kringen op 't buffet het-ie geen oog. 'k Geloof al z'n leven, dat-ie in plaats op alles te letten — je mot hier oogen van achter en van voor hebben, wil dat tuig je niet de baas worden — af en toe op z'n dooie gemak zit te bidden.

Simon. Waarom niet? As-ie 'r z'n plezier in het?

Moeke. Omdat ik 'r me plezier niet in heb.

Simon. Niet over alles vallen, moeke.

Moeke. 't Zou wel wonder wezen, as jij z'n partij niet trok. (Meta, die na 't heengaan van den Pastoor 'r goed is wezen afleggen in de keuken, keert terug. Simon neemt de krant op) Jij ken makkelijk je krant opnemen, wat de

pest voor je oogen is — schuif dan teminste wat dichter onder de lamp — (hij doet het) jij kan d'r om lachen — maar ik mòt me d'r wel an ergeren. 'k Heb in geen tijen zooveel glazen gemist. Die vliegen hier. Die vreten ze al z'n leven op. We hebben 'm toch niet genomen tegen dat loon, om te zitten bidden. Mijn ken je niet wijs maken, dat-ie van de Blauwe Knoop is. Blauwe knoop. Blauwe knoop. 'k Heb 'm pas gister motten verzoeken dat krankzinnige ding uit z'n knoopsgat weg te nemen. Je zou d'r 'n relletje mee in de zaak krijgen. En 'k zou ze geen ongelijk kennen geven. Dat had jij 'm zelf motten zeggen.

Simon. 'k Heb 't niet opgelet.

Moেকে. Ach kom. Jij ziet precies wat je wil zien en wat je niet wil zien. De Morgenster en de blauwe knoop. Da's om over te vertellen. Da's vuur en water.

Simon. (lachend) Dan is de blauwe knoop van den braven Arend vuur en wij zijn 't water.

Moেকে. Wat sloof je je uit, Simon. Affijn, je mag... (het crucifix bedoelend) Heb jij dat daar neergezet?

Simon. Wat?

Moেকে. As je je niet de moeite geeft van je krant op te kijken, ken je moeilijk begrijpen wat 'k bedoel. 't Christusbeeld. Of het de pastoor 't?

Simon. Nee, ik.

Moেকে. Waarvoor?

Simon. Waarvoor? Zoo maar.

Moেকে. Nee, nou jok-ie. D'r is tusschen jou en de pastoor iets voorgevallen. Heb-ie woorden met 'm gehad?

Simon. Hoe kom je 'r op, moeder?

Moেকে. Hij ging zoo anders as gewoonlijk weg, zoo, 'k zou haast zeggen, uit z'n humeur. Nee, zeg maar niks: 'k heb 't door. Ik zag 't an de manier waarop-ie na Meta keek. Natuurlijk. Ik was nog zoo handig om te be-

weren: 'n buurmeissie — en jij most weer daalijk je mond voorbij-praten met je *mijn* meissie.... Gelukkig heb-ie niet veel bedorven. Want Meta en ik zijn 't eens geworden.

Simon. (legt de krant neer) Jullie zijn 't eens geworden?

Moeke. Al sinds 'n dag of wat.

Simon. Druk je nou 'ns duidelijker uit, moeder — of jij Mee. We zitten hier toch niet om mekaar raadselen op te geven?

Meta. De volgende week ben ik jarig.

Moeke. Een en twintig. Meerderjarig.

Meta. Dan ben ik vrij om te doen en te laten wat ik wil.

Simon. En dan?

Moeke. Dan wil ze....

Simon. Ken je 't haar niet zelf laten zeggen, moeder-tje? Je ben 'n lieve schat, maar jij soufleert altijd.

Moeke. Wat doe 'k nou weer?

Simon. Je laat Mee nooit zelfstandig an 't woord, dat bedoel 'k.

Moeke. Dat komt omdat 'k jullie manier van om de dingen heen te draaien en om 't half uur 'n voorzichtig woord los te laten, niet hebben ken. As *ik* dan sefleer, dring *jij* 'r telkens de woorden in 'r keel terug. 't Kind durft gewoon niet met je uit te praten.

Simon. (glimlachend) Is dat zoo, Mee?

Meta. Zoo slim is 't niet, Simon.

Simon. Wat is 'r voor samenzwering?

Meta. We dachten 'r over....

Moeke. We dachten 'r over?.... We denken 'r heelemaal niet over. We doen 't. Ze wordt katholiek. Da's alles.

Simon. Is dat iets van moeder of iets van jou, Mee?

Moeke. Van haar.

Meta. Van mij.

Moeke. En laten we eerlijk zijn: Ik ben 'r niet vreemd an. Zeg-ie niks? (stilte) Nou jij, Meta! Je denkt 'm 'n groot plezier te doen, en hij wrijft z'n brilleglazen schoon.

Simon. 'k Heb nooit met haar over geloof of ongeloof gesproken. 'k Begrijp niet waarom dat zoo plotseling achter m'n rug besproken wordt.

Moeke. Wel allemachtigste, je prakkizeert over trouwen, en 't zal toch, hoop 'k, niet in je hersens opkomen.... Het de pastoor je daarover straks niet gesproken?

Simon. Njet in die richting.

Moeke. Goed. Dan in 'n andere.

Simon. As je van mekaar houdt, Meta, dien je geduld te hebben. Is dat niet de afspraak?.... We zouden *wachten*, geen woord over onze verhouding praten tot 'k zou waarschuwen, dat *ik* niet langer invalide....

Moeke.... Nou zou ik wel is willen weten....

Simon. Moederlief, laat 't aan ons twee over.

Moeke. O, tel ik niet meer mee?

Simon. Je telt dubbel. We zouden wachten, is 't niet, Mee?

Meta. Dat zouden we.

Simon. Ik had en heb niet 't recht, 'n vrouw an me te binden voor 'k zeker weet....

Moeke. As *ik* nou je aanstaande vrouw was, dan zou ik zeggen...

Simon. Moeder, hou je 'r buiten!

Moeke. Da's me dank. Ik ontvang 'n meissie, waarvan 'k den voornaam nog niet wist — 'k ben hartelijk voor 'r —

ik verzet me niet, ofschoon 'k me most verzetten — en as we zoover zijn....

Simon.... 'k Hoor telkens jouw stem, moeder, en 't is 'n zaak, die Mee en mijn alleen angaat....

Moeke. Dus ben ik in me eigen huis te veel?

Simon. Dat zegt niemand.

Moeke. Je zegt 't niet — je denkt 't.

Simon. Ook dat niet. Maar in zülke intieme aangelegenheden tusschen 'n jongen en 'n meisje.... We hebben nog niet een keer de mogelijkheid gehad twee seconden met elkaar uit te spreken....

Moeke.... O!

Simon. Dat verwijt 'k niet, en Mee zal 't nog minder. We waren in deze kamer op mekaar aangewezen, as Mee op bezoek kwam. Alles heeft tegen-gewerkt: 't ongeval met m'n oogen — de dood van vader — de verbouwing van die wand.... Ik wist zelfs niet, of 'k met 'r alleen was, às we alleen waren. 'k Heb 'r toen gezegd: Mee, 'r wordt over niks van 't verleden, niks van de toekomst gesproken, voor (bedoelt z'n bril) dat ding voor goed weg is. Dat was m'n plicht....

Moeke.... Maar jongen....

Simon. Dat was m'n plicht. En 'k dank God, dat 'k me 'r an gehouen heb.

Moeke. Alles goed en wel, maar dan dient 'r toch nou.... (tot Meta) Ik begrijp jou niet, kind. As ik in jouw plaats was geweest, hadden me geen honderd paarden.... Simon, ze het me destijds alles verteld....

Simon. Dat dacht 'k wel. En daarom heb 'k 't zoo lief en goed van je gevonden, dat je haar hier.... Moeder, wil je ons even alleen laten?

Moeke. Mot 't?

Simon. 't Mot. En 'k zal 'r je dankbaar voor zijn.

Moeke. Is 'r wat ergs....? Dan zou *ik* toch in de eerste plaats....

Simon. 'r Is niks ergs. Maar ik — ik voel me nog niet zoo, om met Mee 'n straatje om te gaan, en onderweg alles met 'r af te spreken. Tien minuten, moeder.

Moeke. 't Is goed, maar.... Ik begrijp de komedie niet, begrijp niet waar dat goed voor is. Nou word ik net as 'n kind de kamer uit-gestuurd. Ik zeg je, Simon, dat as 't langer as vijf minuten duurt, ik d'r bij kom zitten. Je mot je moeder niet afstaan. Da's niet zoo as 't behoort. (af)

VIERDE TOONEEL

Simon, Meta

Simon. (verzit naar zijn oude plek) Mee.

Meta. Ja?

Simon. Kom hier, kind. Ik heb je iets te zeggen, dat je zal meevoelen.

Meta. Ik jou ook. Nee, laat mij 't 't eerst zeggen — eerst ik.... Vind je 't goed?

Simon. Misschien. 'k Voel me tegenover jou as 'n bedrieger. Ik heb 'n geheim voor je....

Meta. Je zou maar een geheim kunnen hebben, maar een dat me verdriet zou kunnen doen, as je zou zeggen: ik hou niet meer van je. De rest gaat me niet an.

Simon. Ik hou van je. Ik hou alles van je. Kan niet buiten je, niet buiten je stem, niet buiten 't geluid van je voetstap, niet buiten je handdruk. Dat weet je. Dat voel je. 'r Is licht in de kamer as jij 'r ben. M'n adem klinkt anders as jij 'r ben. M'n hart begint te kloppen as jij de deur.... Ik ben geen verliefde — hoe hiet 't in boeken? — ik ben geen verliefde jongeling, die as in 'n roman mooie zinnen zegt. Ik ben niks. Ik ben minder as niks. Maar ik hou van jou, en as je van me weg zou gaan, zou 'k erger dan ongelukkig worden, zou 'k doen wat m'n vader

heeft willen doen, toen m'n broertjes.... Waarom trek je je hand weg?

Meta. Omdat je maar één oogenblik kan veronderstellen, dat ik van jou.... We zijn toen door 'n ellendig misverstand....

Simon. Daar praten we niet over....

Meta.... Goed, maar dan mag je dat ook niet zeggen. Nou haalt niemand ons meer van mekaar.

Simon. As — as 't met m'n oogen zoo gebleven was, zou jij dan toch...?

Meta. Dan eerst juist, Simon.

Simon. Dat kun je niet meenen, dat mag je niet meenen — mijn vader kon niks voor ons zijn, omdat-ie door dat eeuwige staan in de tapperij, met blindheid geslagen was voor — voor de jeugd van z'n kinderen.... — hoe kan ik — hoe *had* ik — hoe *had* ik wat kunnen zijn voor de onze, as God ons die zegen had gegeven?

Meta. God *heeft* ons die zegen....

Simon. (zit onbewegelijk, draait z'n hoofd naar haar toe, neemt z'n bril af) Wat — wat zei je...?

Meta. Ik zei — en zeg 't je nou — eerst nou, Simon, omdat je moeder 't me gevraagd had, en omdat 'k zelf met de groote verrassing wou wachten tot 'k de blijdschap in je oogen.... in je eigen lieve oogen zou lezen.... Je was eerst nog te ziek.... Je wou over niks praten, niks hooren. We hadden geen gelegenheid voor 'n apartje, dat 'n vrouw voor zoo iets noodig heeft.... 't Heeft me op m'n lippen getrild. 'k Heb telkens zitten popelen, als 'k leven meende te voelen — 'k heb 't niet geméënd — 'k *heb* 't gevoeld — 'k Had 't soms willen uitschreeuwen van — van genot — en dan dacht 'k: 't zal 't eerste groote nieuws zijn, dat-ie zal hooren, als-ie weer beter is, en als we 'n oogenblikje zooas nou met z'n tweetjes....

Simon. Stil nou. Stil nou. Zeg 'ns even niks.

Meta. Ik ben zoo zalig-blij....

Simon. Stil. Stil. 'k Wou even de stilte, de stilte. (hij staat op. loopt om de tafel heen. Eenig rumoer in de taperij. Hij opent het venster, schreeuwt er, als een man, die 'n groote vreugde heeft mee te deelen, door).... 'k Heb daarstraks al verzocht niet zoo'n herrie te maken. Dat verdraag ik niet. Dat verdragen wij niet! (sluit het venster, staat even wezenloos, rilt, zet zich traag op zijn stoel.) Je heb me iets zitten vertellen, Mee, iets.... (glimlacht — bewrijft z'n bril, laat hem vallen) Dus jij en ik?

Meta. Jij en ik....

Simon. Zeg 't nog eens. Nee, zeg niks, niks. Je hand. Dank je. Ik vraag mezelf alleen af waarom je dat zoo lang voor mij.... Of ik dat niet had móeten weten — ik — ik — ik in de eerste plaats.... — ik, zonder 'n uur verloren te laten gaan.... Nee, nee, niks zeggen. Dit zijn jouw vingers, niet?

Meta. Of.... dit mijn vingers?

Simon. Nee, laat me begaan, al doe 'k nòg zoo mal, zoo kinderachtig, zoo vreemd. Jij ben 'n vrouw — jij, die 'r al an gewoon ben, die 't weken en weken weet, zegt me of je 'n nieuwtje vertelt — nee, dat bedoel 'k niet.... jij ben zenuwachtig, ik ben zenuwachtig — 'k heb 'r tijd voor nodig, om 't te laten bezinken.... (kust haar hand) O, lieve God, wat is 't angstig de vingertoppen te kussen van 'n vrouw, die 'n kind onder 'r hart draagt.... Daar moet 'k aan wennen, Mee, en jij moet maar net doen of 'k vandaag, enkel vandaag weer zoo'n klein beetje hulpbehoevend ben. (zoekt waar-ie z'n zakdoek gelaten heeft) Je zakdoek, Mee. 'k Vind den mijne niet. (zij bukt, raapt den zijne op) Dank je. (Snikt het jammerend uit)

Meta. Simon....

Simon. Had 't me niet verteld! Waarom most 't juist nou. Ik verdraag die tranen in m'n oogen niet.... Ik kan niet tegen die beeste-pijn....

Meta. Ik dacht je zoo'n groot plezier te doen.

Simon. Dat doe je. Je doet meer. Je doet 'n Gods-wonder. Je doet iets om bij te knielen. Je brengt de belofte van 'n geschenk, dat voor en na de geboorte van onzen Heiland, elke vrouw, elken man heeft laten glimlachen. Ik glimlach op mijn beurt. Ik kom niet over m'n glimlach heen. (trekt zijn stoel dichtër naast den haren, schuift z'n arm door haar arm) Hier zitten we. *Hier zitten we.* Met 'n wonder rond om ons. Zoo ik 't dien Zondagmorgen gevoeld heb, toen je hier voor 't eerst kwam. Vertel 't nog 'ns. Zeg 't nog eens, dicht tegen me an, m'n liefste, m'n alles. 'k Zal enkel luisteren, luisteren zooals 'k nog nooit heb geluisterd.

Meta. Ik ben zoo blij.

Simon. En ik. (*in de kroeg breekt glas.* Geluid van vloekende, razende stemmen. Een mishandelde vrouw gilt en huilt. Hij staat in verschrikking op, gaat naar het raam) Wat is dat, Arend? (De stem van Arend: „daar ken ik niet voor. Die kerel is dol. Ik tap niet an 'n zwangere vrouw!“ Het getier wordt heviger) Stilte, zeg 'k. Stilte! Haal 'n agent, Arend! Korte metten! 't Is hier geen zwijnenstal, waar elk varken 'n grooten bek op ken zetten! (*Een vrouwestem:* „Mot hij z'n pooten an me uitsteken? Ik doe 'm ommers niks! Hij geeft me ineene 'n slag in me gezicht!“) Dan vecht je 't buiten uit! Ik wil dat niet! Ik kan dat niet hebben! Afgelooopen! (*Een vrouwestem:* „Politie! Politie! Zoo'n gemeene schooier!“ *Stem van den agent:* Asjeblieft, opschieten! *Een vrouwestem:* „Hij het me 'n slag in me gezicht.... Ik dee 'm niks.“ *Stem van den agent:* „Voor 't laatst opschieten! Vooruit! Vooruit, as ik 't je zeg!“ Geluid van oploop voor de tapperij. Rumor van stemmen, dat ophoudt als Simon 't raam sluit.)

Meta. Zag je die vrouw?

Simon. 'k Hoor 'r nog.

Meta. Hoe kan 'n vrouw in die omstandigheden.... Ik word al ziek, als 'k an sterke drank denk.

Simon. (zit houdingloos in den stoel bij 't raam) Ja.

Meta. Wat is 'r? Wat heb je, Simon? Je maakt me ongerust.

Simon. Niks. Ik zit te denken.

Meta. An wat? Toe nou, toe nou!

Simon. An die laatste woorden van je. Dat had moeder ook. Ze kon de lucht niet verdragen....

VIJFDE TOONEEL

De vorigen, Moeke

Moeke. Heb 'k lang genoeg opgesloten gezeten? Heb-ie 't 'm....? (Meta knikt bezorgd).... En?.... Begrijp je nou ons geheim, Simon? Begrijp je waarom ze Roomsche wil worden? Da's de eenige en beste oplossing, en 'n manier waar ik niks tegen in te brengen heb. En as God alles goed laat afloopen — en waarom zou-ie 't niet? — kennen we hier nog 'n zegen beleven, 'n zegen en 'n beetje geluk, waarop we na zooveel nare dingen misschien — ofschoon 'n mensch 't niet mag zeggen — recht hebben. Jullie kennen de groote kamer daar nemen. Dan wor ik vrijgezel in jouw kamer. Ik maak 'r me 'n feest uit, as 'k 'r enkel an denk 't fijne geluid van zoo'n kindje, al is 't midden in de nacht te hooren. Zeg-ie wat?

Simon. Mee!

Meta. Ja, jongen?

Simon. Moeder het daarnet 't goeie voorbeeld gegeven. Wil jij ons een oogenblik?

Moeke. Wat is dat nou voor gloeiende nonsens? Eerst ik. Nou zij. Da's ons tegen mekaar met allemaal geheimen uitspelen! Dat mot je niet doen, Simon. Je vervreemdt op die manier je aanstaande vrouw van je moeder. Je hoeft voor mijn niet weg te gaan, kind. As je dingen het, waar je haar buiten wil laten, doe 't dan niet dat je ons om beurten affronteert!

Simon. Vind jij 't erg, Mee, as ik 't vrindelijk verzoek?

Meta. Heelemaal niet.

Moeke. Ver zal je 't met 'm brengen. Ik ken me zoon, en ik waarschouw je, dat as je 'm in alles z'n zin geeft, 'r geen land met 'm te bezeilen is.... As ik geen geheimen voor haar heb, waarom heb jij ze dan wel....?

Meta, doe mijn 't genoeg en loop niet zoo gehoorzaam weg. Ik voel dat 'm wat dwars zit, en 'k heb geen lust 't weer met 'm an de stok te krijgen! Is dat nou, dwars-hoofd, omdat 't goeie schepsel voor ons — voor jou, 'n beter geloof wil annemen?

Simon. Meta.... (zij gaat in de keuken)

ZESDE TOONEEL

Simon, Moeke

Moeke. Wat het dat kind weinig karakter. Je het 'r gedresseerd.... En je bril op den grond. Asjeblief.

Simon. Leg 'm maar neer. Geen behoefte meer an.

Moeke. Goddank. Des te beter. Nou meende ik — nou zat 'k in de keuken bij mezelf te denken, dat as 'k daar binnen zou kommen, je gezicht zou stralen. Maar op jou is nooit peil te trekken. Eerst loop-ie 't ouderlijk huis uit voor 'n meissie — en as alles botertje tot an den boom is, as niemand je 'n stroo in de weg leit, zit je as 'n treur-wilg. Wat is 'r? Wat hindert je? Ik doe toch in alles me best. Ik ben zelfs van dat kind, dat 'k niet voor me oogen geteekend kon zien, enkel voor jou gaan houden. En 'k hou nog meer van 'r nou ze....

Simon. Moeder....

Moeke. Ja, jongen....

Simon. Kan je me rustig antwoorden, as ik je wat vraag — as ik je 'n paar dingen....?

Moeke. (achterdochtig) As 't maar niet over 't Roomsch

worden is. Ik zeg je vooruit, dat al ben jij nog zoo los van de kerk geraakt, zij en je kinderen.... (de harmonica speelt)

Simon. Daarover is 't *niet*. 'k Heb je wat ernstigs te zeggen.

Moeke. Goed, jongen.

Simon. *Zij* mag hier niet meer komen.

Moeke. Mag zij niet....? (zij blijft onbewegelijk)

Simon. 't Mag, 't kan niet meer. Ik wil 't niet. Ik zou gek worden bij de gedachte....

Moeke. Gek worden?.... Gek worden?.... Bij God, je ben 't al!

Simon. Val niet zoo hard uit, moeder, en praat niet dadelijk met zooveel vijandschap in je stem. Ik krijg bij Meta 'n kind. 'k Durf 't niet hardop te zeggen, 'k heb niet den moed 't te fluisteren. Ik krijg 'n kind — ik word vader. 't Mocht niet — 't mocht niet, zoowaar God — zoowaar de Lieve Heer.... Maar nou 't gebeurt.... Vraag ze op te houden met die muziek.... (zij gaat in de tapperij. Hij neemt 't crucifix in de hand, betast het, zet het weer neer als ze terugkeert) Moeder, ik zweer je bij onzen Heiland, dat mijn vrouw — dat *moet* ik nou wel zeggen — dat mijn vrouw hier niet langer zal ademen.... dat mijn kind, als 't gezond ter wereld komt, hier nooit en nooit.... En ik....

Moeke. En jij?....

Simon. Ik denk nog niet an mezelf — ik durf nog niet an mezelf te denken.

Moeke. Durf jij wel an je moeder te denken?

Simon. Ook dat niet. Maar 't nieuwe kleine leven gaat voor, gaat boven alles....

Moeke. (zit wanhopig bij 't raam) Ik word wel erg gestraft — ik kan me haast geen moeder denken, zoo zwaar

gestraft as ik. Je zei zelf dat je je evenwicht terug had — ik vind dat woord niet uit — jij zei 't — niet ik....

Simon. Ik had m'n evenwicht, had 't. Maar nou.... Ik zou iemand kunnen wurgen.... Ik zou dien dronken matroos met m'n twee handen in z'n keel kunnen grijpen, en 'm niet eerder los laten voor-ie, voor-ie.... En ik zou jou, omdat je hier ben gebleven, toen je mij onder je hart droeg....

Moeke. Moeder Maria, nou het-ie 't licht in z'n oogen terug....

Simon. (ruw) Nee. Ik ben volslagen blind. As 'k een, twee, driemaal ronddraai — daar! — ben 'k m'n richting, m'n stuur kwijt — weet 'k niet meer waar de tafel, waar de stoelen, waar de kast, waar de boeken staan....

Moeke. Dat lieg je, dat lieg je, Simon....

Simon. Ik ben blind, blind, blind....

Moeke. As je 't nog een keer durft zeggen, ellendige, misselijke, harteloze kwajongen, sla ik je links en rechts om je ooren. Mot jij je ouwe moeder zoo mishandelen?....

Simon. Ik ben, en dat zeg ik nog eens, ik ben blind....

Moeke. (hem slaand) Daar dan! Ik heb nog nooit 'n hand naar je uitgestoken, maar ik verdraag dat niet, ik kan die gruwel niet verdragen.... Judas! Leugenaar!

Simon. Waarom doe je dat, moeder?.... Ik kan me toch niet verdedigen. (hij zakt in z'n stoel terug)

Moeke. Ben jij...? (smakt op de knieën bij hem neer).... Zeg dat 't niet waar is, m'n jongen.... Ik ben driftig geweest, maar jij tergt zoo.... Je speelt met die vreeselijke dingen.... Laat haar dan weggaan.... Ga met 'r mee.... 'k Zal 't hier wel alleen redderen, zooas 'k 't me heele leven gedaan heb.... Maar niet met je oogen spotten.... Me daar mee niet den dood indrijven, m'n kind, m'n jongen, m'n eenige schat.... (Het licht van de lamp dooft door kortsluiting. Het wordt nagenoeg donker —

door het Tapperij-venster kwijnt daglicht — het lichtje op de boekenkast beschijnt een Christusbeeld van den achterwand. Moeke staat onthutst uit haar knieling op, gaat de slaapkamer in, keert met brandende kaars terug, aarzelt, belicht 't hoofd van den voor zich uit-starenden, niet bewegenden zoon, zet den blaker op tafel, valt met het hoofd in de handen).

Simon. Wat ben je wezen doen? (stilte. Zij weent) Niet huilen, moeder. Da's me bedoeling niet geweest. Ik was driftig en in je drift, in je geprikkeldheid, overdrijf je — overdrijf je. Jij zou dat net zoo goed. En dat mag je niet kwalijk nemen. We hebben allemaal onze gebreken. As kind kon ik al zoo vreeselijk overdrijven — herinner je je? — 't Zal met Gods hulp met m'n oogen zoo'n vaart niet loopen.... (een stilte. Hij neemt de pijp van de tafel, strijkt 'n lucifer af, dampt, neemt de krant op, bestaart de letters bij de lamp) Nou moeder, ik ben bruut geweest. Maar 't bloed steeg me na m'n kop bij de gedachte, dat zoo'n jonge, zwangere vrouw 'r kindje in 'n kroeg — in de kamer achter 'n liederlijke kroeg — nee, da's geen belediging voor jou.... (hij reikt haar over tafel de hand, waardoor de kaars omvalt en dooft).... 'r Was daarstraks, kort voor jij terugkwam, hiernaast 'n andere zwangere vrouw, die door 'r man met z'n vuisten.... Ik kan 'r niet an denken, dat 'n moeder 'n kleutertje hier zou móéten groot-brengen.... Jij had dan nog 'n man.... Dat ben ik niet meer, tenminste op 't oogenblik niet.... Ik voel me as 'n schipper, naast God Heer op z'n schuit, en die moet tasten om de stuurstang te vinden, en 't kompas.... Nou, huil niet meer. Alles komt terecht, as we mekaar willen begrijpen.... Laat Mee binnen komen en dek de tafel af.... Dan kijk ik de krant bij de lamp in.... Toch wel jammer, dat we bij de verbouwing dat kunstlicht niet kwijt zijn geraakt....

ZEVENDE TOONEEL

De vorigen, Meta

Meta. 't Licht in de keuken is uitgegaan....

Moeke. (valt haar met gebaren in de rede).... Dan is 'r 'n stop doorgeslagen. 'r Liggen 'r nog boven den gootsteen.... Nee. dat vind jij niet alleen.... Laat mijn 't maar.... (af met Meta in de keuken)

ACHTSTE TOONEEL

Simon, alleen

Simon. (neemt het crucifix in de hand. In de tapperij klinkt zacht de harmonica).... En vlochten een doornenkroon en zetten hem dien op.... en kruisigden hem.... met twee moordenaars, een aan zijn rechter en een aan zijn linkerzijde.... (het licht gaat weer op).... En die voorbijkwamen lasterden hem en zeiden: hij heeft anderen verlost — zichzelf kan hij niet verlossen — zichzelf kan hij niet verlossen.... (maakt het teeken des kruizes).... Lieve God, lieve Heer, Onzichtbare, die bij ons is, in ons is, met ons is, laat 'k nog wat mogen zijn — laat 'k nog iets mogen zijn, in m'n nacht, in m'n doodelijke vermoeidheid, voor 't kleine leven, dat zij bij zich draagt, en voor anderen, óók voor anderen, God.... (Geraas en gejoel in de tapperij. Een aangehouden krankzinnige lach. Hij gaat naar het raam, opent het. De harmonica stopt. Het rumoer bedaart. Hij praat zacht, in stille extase:) Ik heb jullie al 'n paar maal verzocht, en nou doe ik 't nog eens.... En as jullie effen stil willen zijn en luisteren, heb ik je wat te zeggen, te zeggen vanuit 'n — vanuit 'n land waar geen leugen mogelijk is.... Drink dat vergif dat ik jullie schenk niet meer.... (Gelach en gebrul. Voetgestamp en handgeklap)

Lambertus. Stil edellieden! Hij is goeie! De kroegbaas is bezopen, straal-bezopen!

Simon. Zoo waar onze lieve Heer....

Jochem. Kom an deze kant, Simon, hahaha! Geef'n rondje....
Krukken-Toos. (zingt) De Morgenster gaat nooit verloren, falderalderiere, falderalderiere! (de harmonica neemt de melodie over) De Morgenster.... (Moeke en Meta komen binnen, kijken angstig toe)

NEGENDE TOONEEL

De vorigen, Moeke, Meta

Simon. (even met stem-verheffing) Ik zeg nog eens: ik getuig — ik getuig van uit 'n land, waaruit niemand zichzelf verlossen kan! — ik getuig dat ik een misdadiger ben.... Drinkt dat vergift niet meer.... (Gebrul en gelach)

Moeke. Simon! Simon!

Simon.... Laat me moeder!.... In naam van onzen Verlosser: lach niet! Ik zie jullie niet.... ik ken jullie niet.... ik sta met handen en voeten gebonden.... en omdat ik jullie niet zie....

Lambertus. Hij ziet ons niet! Je het zoóveel gezopen, dat je ons dubbel ziet, hahaha! (Gelach)

Moeke. (achter Simon).... Waarom lachen jullie, ellendelingen? Waarom nemen jullie m'n ongelukkigen jongen in de maling? Mijn zal je toch wèl gelooven, as ik zeg dat-ie, dat 't met z'n oogen.... Doe 't raam dicht, Simon!... Laat dat tuig.... Laat die onmenschen!

Simon. Nee moeder. Ik *wil* afrekenen.

Moeke. (tot Meta).... Zeg jij 'm dan, Meta....

Meta.... Simon, je moeder vraagt....

Simon.... Al vroeg ze 't duizendmaal!

Moeke.... Mot dat schandaal met die grijnzende kerels, die jij niet ziet....

Simon. 'k Heb ze gezien — zie ze nog....

Moeke.... Toe, m'n jongen — je vernielt de zaak, waarvoor je vader en ik.... Doe dat raam dicht....

Simon. Nee moeder. Ik reken af. Ik reken vandaag voor 't laatst af.... Mag Arend de luiken? Ik vraag je o Arend de luiken?....

Moeke. Menschen, m'n zoon is niet toerekenbaar.... Hij het zich dat van z'n oogen zoo angetrokken, dat-ie niet weet wat-ie zegt.... Gaan jullie in Godsnaam weg.... Heb meelijnen met 'n ongelukkige, die....

Simon.... Je liegt, moeder....

Moeke. Laat mijn 't raam....

Simon. M'n moeder liegt, menschen.... Ik kan niet ongelukkig zijn, omdat me zoo pas 'n wonder is overgebracht, dat 'k jullie niet mag vertellen, omdat jullie.... omdat jullie..... Laat me begaan, moeder.... Nou zijn jullie stil, omdat je meelij met 'n blinde heb.... Drinkt niet meer.... Jullie en ik, we hebben van God 'n angstig-tijdelijk geschenk meegekregen, dat we hebben in te leveren, als we opgeroepen worden, om aan 'n paar alles-ziende oogen te zeggen hoe we onzen tijd gebruikten.... Drinkt niet meer.... Straks kommen jullie bij kinderoogen, ademen jullie bij kindermonden: drinkt niet meer.... Buiten schijnt de zon, buiten zijn boomen, bloemen.... Buiten zingen de vogels — buiten lacht de maan, beven de sterren: drinkt niet meer.... Je begaat bloedschande aan je ziel.... Je pleegt overspel met 't geschenk van onzen Heer, je goddelijk denken, je goddelijke rede, je goddelijk gevoel.... (Een stilte. Hij tast even rond, sluit het venster) Moeder.... Moeder, waar ben je?.... Moeder, hoor je niet?....

Moeke. (Uit de Tapperij terugkeerend).... Hier ben 'k.... 'k Heb die menschen verzocht weg te gaan....

Simon.... Weg te gaan?

Moeke.... Tot 't schandaal van 'n zoon, die z'n moeder....

Simon.... Waar is Meta?

Moeke.... (naar de tapperij wijzend).... Die zit te huilen....

Simon. (haar roepend).... Meta! Kom hier....

Meta.... Hier ben 'k, Simon.

Simon. Geef je hand. Steviger, dat 'k weet hóé 'k ga....
Nou mot je beslissen, moeder.... 'r Is geen keus....
Voor mij kan 'r geen keus zijn, wát 'r verder gebeurt....
Gaan de luiken....?

Moeke.... Daar mot 'k over denken.... Dat maggen
we niet in opwinding.... 'r Zit te veel voor ons allemaal
an vast....

Simon. Dan gaan we — dan trekken we weg,...

Moeke.... Zou jij mijn zoon niet an z'n verstand brengen,
dat-ie te hulpbehoevend is....

Meta.... Simon....

Simon.... Nee, jij niet. En m'n hand zoo vasthouden as
daarstraks.... Wij twee hebben iets beters te beschermen
dan 'n man, die met den Verlosser gesproken heeft. Bij
mij *zijn* de luiken 'r voor, en ik wil geen onrust in m'n
donkere kamer, als 'k later 'n kinderstem hoor....Moeder?

Moeke.... As jij zoo makkelijk van 'n moeder weg ken
gaan....

Simon. 't Is niet makkelijk. Dat heb 'k getoond door
m'n gelofte te breken en terug te keeren....

Moeke.... Wacht nog een, twee dagen....

Simon. Nee. Geen uur. Alleen as je — en alleen dan.

Moeke. Ik kan 't niet, kan 't niet....

Simon. Dag moeder.

Moeke. Ik geef je geen hand, nou je me zoo laag, zoo
gemeen alleen laat....

Simon. Ik laat je niet alleen.

Moeke.... En jijzelf.... Je vergeet dat je....

Simon. Ik vergeet niks....En als 'k wat vergeet, is 't
niet mijn schuld. Je heb de keus gehad. Dag moeder. (zij
beweeft niet, ook niet als Meta haar 'n hand wil geven.

Onaangedaan staart zij voor zich uit, als de deur in 't slot klept. Dan zakt haar hoofd in vermoeidheid op de handen. Doch weer opveerend, kijkt ze de twee door het raampje achterna, glijdt in den leunstoel)

Stem, (in de Tapperij) Volk! Volk! Is hier niemand?

Moeke. (door 't raampje sprekend).... Arend! Arend! Waar zit je? (Stem Arend: „Hier!“).... Ken u niet wat beter opletten? U hoort dat 'r volk is.... (Houdingloos gaat ze achter de tafel onder 't licht van de lamp zitten, maakt het teeken des kruizes, begint in diepste, tranenlooze smart te bidden. In de tapperij herleeft het oude rumoer)

EINDE VAN HET LAATSTE BEDRIJF

Begonnen in Bloemendaal 1918.

Beëindigd in Zandvoort 1923.

NAWOORD

Van de week heb 'k wéér iets prettigs beleefd.

Te Rotterdam. Met 'n zooveelste nieuw stuk, dat evenals de twee dozijn vroeger-opgevoerde, en bijna op dezelfde wijze, kelderde.

Bij het 'r over nababbelen zij op den voorgrond gesteld, dat je jezelf aarzelend afvraagt, of 't nut kan hebben 'r op te reageeren — 'k bedoel op de houding van publiek, pers, medestrijders — of je niet wijzer doet 'n straatje om te loopen en ergens op 'n stoeprand naar den hemel te lodder-kijken — of je de lezers niet verveelt met ik-avonturen, enz. — maar juist, omdat je zoo rustig kan spreken van uit 'n blijmoedig, niet te zeer met zichzelf ingenomen zieltje — 'r geen op z'n ijdelheids-teentjes getrapt addertje onder wel-gekuifd gras schuilt — 't om den auteur dezer regelen, van af 't begin tot z'n laatste stuk, 'n cancan van vriendelijke welwillendheid, intelligent begripen, hoffelijk respekt was en zal blijven — en we 'r tenslotte zijn om mekaar door geestelijke wisselwerking te bereiken, wordt de maagdelijke schroom overwonnen.

Après nous le déluge — de hernieuwde lasterpraatjes, de zure wraakneminkjes en aanvalletjes van uit 't kuische donker.

Wat is dit land, dit in-alles-gebenedijd Liliputterland, met z'n burenen en overburenen, z'n gazonnetjes, nooit uit den plooi rakende gordijntjes, kerkgangetjes, riooltjes — wat is dit 'n aanbiddelijk land, 'n geestelijk-rijk, kunstzinnig-voornaam, aan de baren ontwoekerd lommerrijk zitje — hoe leef je 'r je dartelste fantasie uit — hoe....

Doch 'k ben deze Aanteekeningen niet begonnen, om mezelf in 't te brokkelig net van Lyrische ontboezeminkjes en glibberige gevoeligheidjes te verwarren. En verstar ter zake. Gelijk 'n accountant, die bij 't kontroleeren der enkelvoudige of dubbele boekhouding in 'n modern Koopmanskantoor, geen overmate van aandacht voor 't tortelen

van amoureuze duiven, of 't binnen-kwinkeleeren der genacht zeggende avondzon mag hebben.

„Van ouds de Morgenster” is, naar de uiterlijke kentekenen te oordeelen, deze week in den Grooten Kelder van den Tijd bijgezet.

'r Behoeft geen *Oratio pro Domo* bij gehouden te worden.

De lezers zullen 't zich uit vroegere sombere Bepeinzingen herinneren, en zoo neen, worde 't hier met 'n paar nuchtere woorden herhaald: ik geloof niet in de artistieke voortbrenging van deze overgangperiode.

Er is 'n overproductie van kwart, half, driekwart talent, voorbestemd om door 'n meedoogenlooze branding te worden weggeslagen.

Van de namen, vandaag overbekend, in binnen- en buitenland, blijft op „letterkundig” terrein geen tienduizendste deel over.

Het klinkt paradoxaal, maar is in verhouding tot de niet te tellen hoeveelheden proza-schrijvers en dichters — kennen we amper klanken uit 't internationaal leger van onsterfelijken? — het is in verhouding tot de angstig-uitgedijde kwantiteit, nauwelijks 'n aangezette taxatie.

Wij, zij, ik en anderen staan in 't „openbare leven”, doen ingebeeld, aanmatigend, zelfbewust — we bulken de bibliothekkasten vol boeken, de tijdschrift- en dagblad-industrieën vol lezenswaardige, zelfs „schoone” artikelen, de vochtig-klemmende laden der theaterdirekteuren tjokvol manuscripten — en toch zijn wij, zij, ik en anderen — hoe pijnlijk, maar waarachtig 't is 't te biechten — 'n school vette of magere haringen met *journalistieke* hommen of kuiten — we houden geen langer leven dan in 't vat met de overige gezoute en goddank geaakte kollega's, of dienen tot 'n kortstondige primeur, versch van de naald in 'n heete pan met 'n klontje boter of 'n scheutje boterolie.

We zwommen in den jare 1923 in mufte of geestige, verklonterde of nog room-houdende, origineele of herkauwende journalistiek — en zwammen eindelooze lengten over „letterkunde.”

Dat is de tragische vergissing van de mekaar verdringende,

mekander onder den voet loopende letterkundigen, die zoo in den triestigen waan van den dag begraven zijn, dat zij telkens weer de *onderlinge journalistiek* als fijnproevers op de tongspitsen keuren, herkeuren, haar als rijpe letterkunde ophemelen, en niet beseffen, dat 't alles de dood in den pot, den massalen eeuwigheidspot, is.

Ik geloof niet in dezen tijd, niet in 'n eindelooze reeks mannen-van-naam, niet in de meest-geheide reputaties.

Het stof ligt 'r duimdik bovenop.

Hoe grooter uiterlijke bloei in 'n wormstekige periode, hoe vermolmd der kern.

Hoe meer er te zeggen valt, hoe hardnekkig-principieeler ze lam-getheoretiseerd zwijgen.

De journalisten, die zich letterkunstenaars wanen — de allerbeste letterkundigen, die journalisten zijn — parasiteeren *buiten* hun Gemeenschap.

Ze geven zich niet aan die Gemeenschap, omdat ze in hun verdwaasdheid, hun ik-gedoe, dat 't zonder normale hoorders meent te kunnen stellen, 'n pretentieus schoonheidspaleisje hebben geknutseld, waarin ze als nijvere aapjes mekanders vlooiën-foutjes zitten te vangen, en daarbij, met peinzende gelaatjes, wijsgeerig den eigen, afzonderlijken, voortreffelijken Hemel bedroog-neuzen.

Over 'n halve eeuw — laat me in redelooze herhaling vervallen: 'k kan 'r vandaag niet buiten! — over drie-kwart eeuw, zijn wij mannetjes-van-naam 'r *niet* meer — kwekeren weer anderen met dikke strotjes.

Het onomwonden te getuigen is 'n behagelijke zelfkastijding. Maar. Er is een maar.

En bij dat „maar” begint 't onderscheid tusschen de aan deze zijde denkenden en de doode materie, die thans de letteren-macht in handen heeft.

Zoo innig als we de tweelingbroeders litteratuur en journalistiek, om hun waardeloosheid voor de huidige en komende Gemeenschap verafschuwen, zoo klaar en overtuigd staan we naast de daad van het zich ondergeschikt maken, de daad der saamhoorigheid, de daad der verantwoordelijkheid, de daad der toegewijde schakeling in gemeenschapsdienst.

De Daad scheidt de lieden van uit 't schoonheids-paleisje — van de werkers, die in deze samenleving, zonder socialerigheid, zonder bewuste bedoeling, zonder opgelegde aandrift, tot hun medemenschen „af dalen” — in wie de groote, lavende, heilige deernis is ontwaakt.

En omdat de overzijde dien door niets te sloopen, door niets te ontwrichten, door niets te bevuilen arbeid, met de intuïtie van 'n dreigend en grooter wordend gevaar, met verbeterheid, dwazen spot en waarlijken, zij 't nooit erkennen angst haat — bedient zij zich van 'n lomp, met leugens beklonken schild: zij tracht 't woord aan deze zijde onder de beschuldiging van onechte *tendenz-makerij* te verstikken. Dit infame grapje wordt bij „Van Ouds de Morgenster”, het 24ste of 25e stuk van den socialist H., opnieuw uitgehaald.

Of 'k aan „Op Hoop van Zegen”, of „Uitkomst”, aan „Schakels”, of „De wijze Kater”, aan „Dageraad” of zelfs aan de klucht „Robert, Bertram & Co.” terugdenk — 't jammer, gejuil, geklaag, geblaaskaak over de *tendenz* was niet uit de besmeurde buurt van m'n zoolen. Ook nu weer.

Maar 't geraas is ditmaal van 'n onsmakelijkheid, 'n onoprechtheid, 'n *bijna* beleedigende voosheid, dat men zich glimlachend afvraagt, of 't brave lezende publiek, burgerlijk of socialistisch om 't even, de merkwaardige nonsens blijft slikken.

Meent men waarachtig, dat 'n auteur-journalist — 'k be hoor *door mijn tijd* tot de ondergaande bende — men snijdt geen navelstreng bij 'n volwassene door.... — meent men 't inderdaad dat 'n man in de nog gelukkig-volkrachtigste jaren van z'n leven, „op bestelling” *serieuzen* arbeid saamknutselt — 'n rol voor 'n „jubileum” fabriceert — dat-ie, naast zooveel *afgedwongen broodwerk*, z'n diepste genege nheid versjaggert — dat-ie nou is fijn de „drankbestrijding en 't alcohol-misbruik op 't tooneel” gaat brengen, om wat centen, voor tantièmes te doen opstrijken?....

Hebben de clowns uit 't schoonheidspaleisje zoo weinig respect voor den eigen journalistieken arbeid, zoo luttel begrip van wat platweg gesproken „inspiratie”, of bedriege-

lijke nabootsing daarvan, heet, om bij 'n kornuit, die in zijn tijd „z'n sporen verdiende,” gelijk de terminologie heet, de kwaadste, venijnigste sappen te trekken?

Het is om bij te huiveren. Het is 'n kleiner soort misdaad. Ze gaan 'r voor zitten, impotent, duf, driest, maar in die richting gnuivend-van-zeker-genot, om alweer de *tendenz-vlooi* na te zetten.

Ziethier nu een door 'n gammele opvoering keurig vermoord drama, waarin 'n katholieke jonge man, na 'n verwoeste jeugd, in de kleine kroeg van z'n vader en moeder, die broodwinning ontvlucht, en door 'n noodlottig toeval als hij na 'n ziekte op bezoek komt, bij 'n gevecht in de Tapperij, om z'n moeder te verdedigen, door 'n schot blind wordt, en daardoor „levenslang” in de hel van 't drankzaakje krijgt.

In z'n blindheid vindt hij troost en daad bij 't kruis. *Zijn* kind zal niet in die ellende opgroeien.

Dat is 't dor geraamte, zónder socialerige tendenz.

En zoo werd 't werk in 1918 voor Jan Musch in de mannelijke hoofdfiguur ingezet.

In 1918 verscheen 'n fragment. 'r Werd aan geen propaganda tegen drankmisbruik, aan geen Jubileum gedacht, en dat te minder, omdat wij socialisten 'n eigen weg begaan, om den „drankduivel” bij z'n kladden te krijgen. Met lesjes van af 't tooneel en traktaatjes plegen we geen grijnzenden draak te doen barsten.

De auteur van „Van Ouds de Morgenster” zag 'n „vink met uitgestoken oogen”, 'n *innerlijk* lijder in 'n dwangbuis, schreef als kind-van-z'n tijd van uit z'n zieltje (zie Alinea zooveel hierboven) en dacht....

Maar dat doet 'r niet toe. Wat jij denkt en jij wou, is bijzaak.

Je weet alweer dat je 'n „teleurstellend tendenz-ding” in stille nachten geschreven heb.

En ook dat is per slot van rekening met 'n dosis neo-christelijke liefde, wat ulevellen-proza en 'n zakdoek voor den neus, voor de zooveelste maal te vergeven.

12 November 1923.

VAN DENZELFDEN SCHRIJVER VER-
SCHEEN ALS NIEUW TOONEELSTUK

De Vliegende Hollander

OF

De Groote Weddenschap

Een blijmoedig Spel in vier bedrijven

DOOR

HERMAN HEIJERMANS

IN ELKEN SOLIEDEN BOEKHANDEL VER-
KRIJGBAAR

UITGAVE VAN
VAN HOLKEMA & WARENDORF
AMSTERDAM

Uitgaven van Van Holkema & Warendorf, Amsterdam

Tooneelstukken van:

JUSTUS VAN MAURIK

Françoises Opstel , Tooneelspel in 5 bedr. voor 13 H. en 15 D.	f 1.—
Een bittere pil , Blijsp. in 3 bedr. of 4 tafer., v. 5 H. en 6 D., 4e dr.	. 1.25
Gewichtige dagen , 1830-'31. Tooneelspel in 4 bedr. v. 8 H. en 3 D.	. 1.—
Fijne Beschuiten , Blijspel in 5 bedr. voor 7 H. en 9 D., 3e druk	. 0.90
Anarchisten , Klucht in 3 bedr. voor 7 H. en 6 D.	. 0.90
Janus Tulp , Blijspel in 4 bedr. voor 8 H. en 3 D., 6e druk	. 1.25
Pakketten voor Dames , Dram. grap in 2 bedr. v. 5 H. en 4 D., 6e dr.	. 0.90
De Buren , Dram. klucht in 1 bedr. voor 3 H. en 2 D., 6e druk	. 0.90
Eens gekocht, blijft gekocht , Blijsp. m. zang in 1 bedr. v. 4 H. 4e dr.	. 0.75
Roode Sander , Klucht met zang in 1 bedr. v. 6 H. en 1 D., 3e dr.	. 0.75
Tooneelstudiën , Blijspel met zang in 1 bedr. v. 4 H. en 1 D., 7e dr.	. 0.75
De Planetenjuffrouw , Dram. schets in 1 bedr. voor 2. H. en 4 D.	. 0.60
Plicht , Dram. schets in 1 bedr. voor 1 H. en 3 D.	. 0.50

MARCELLUS EMANTS

Haar zuster , Tooneelspel in 4 bedr. voor 8 H. en 6 D.	. 1.—
Artiest , Tooneelspel in 3 bedr. voor 7 H. en 6 D.	. 1.—
Om de mensen , Tooneelspel in 3 bedr. voor 2 H. en 8 D.	. 1.—
Een nieuwe leus , Haagsch Kluchtsp. in 1 bedr. geïll. v. 4 H. en 3 D.	. 1.—
Domheidsmacht , Tooneelspel in 5 bedr. voor 8 H. en 4 D., 2e dr.	. 1.25
Een Kriezis , Blijspel in 4 bedr. voor 7 H. en 6 D.	. 1.25
Fatsoen , Tooneelspel in 3 bedr. voor 10 H. en 6 D.	. 0.90
Loki , Dram. gedicht in 4 zangen	. 0.90
Loevesteyn , Dram.-historisch tafereel voor 7 H. en 1 D.	. 0.90
Jonge harten , Blijspel in 3 bedr. voor 4 H. en 3 D., 3e druk.	. 1.25
In de praktijk , Blijspel in 1 bedr. voor 4 H. en 2 D.	. 0.75
Onder ons , Dram. tafereel, voor 5 H. en 3 D., 2e dr.	. 0.60
Hij , Dram. tafereel voor 4 H. en 2 D.	. 0.50
Als het getij verloopt , Blijspel in 1 bedr. voor 7 H. en 8 D.	. 0.90

G. K. CHESTERTON

Tooverij , Een fantastisch blijspel in een voorspel en drie bedr. voor 6 H. en 1 D.	. 0.90
---	--------

HERMAN ROELVINK

Een goed Humeur , Komedie in 3 bedr. voor 5 H. en 3 D.	. 0.90
Freuleken , Komedie in 3 bedr. voor 4. H. en 3. D.	. 1.50
Mrs. O. , Blijspel in 3 bedr. voor 5 H. en 3 D.	. 1.50
Lentewolken , Blijspel in 3 bedr. voor 5 H. en 4 D.	. 1.50

Uitgaven van Van Holkema & Warendorf, Amsterdam

Tooneelstukken van:

JO VAN AMMERS—KÜLLER

Mijn en dijn, Spel van eerzucht en ijdelheid in een deftige stad, voor 5 H. en 5 D. f 0.90

MAURITS WAGENVOORT

Het Huwelijk van een Oranjeprinses, Historisch tooneelspel in 4 bedr. voor 6 H. en 3 D. 0.90

FELIX HAGEMAN

De knappe Vrouw, Blijspel in 1 bedr. voor 5 H. en 3 D. . . . 0.90

M. CONSTANT

Lotos, Drama in 3 bedr. voor 4 H. en 8 D. 0.65

J. HUF VAN BUREN

Het nieuwe Hotel, Tooneelspel in 3 bedr. voor 7 H. en 5 D. . 1.—

A. N. J. FABIUS en A. REYDING

Het Lintje, Tooneelspel in 3 bedr. voor 10 H. en 5 D. . . . 1.—

F. A. BUIS

Een Sint Nicolaas-Surprise, Blijsp. in 1 bedr. voor 4 H. en 2 D. . 0.50

J. B. SCHUIL

Fatsoen, Tooneelspel in 3 bedr. voor 6 H. en 7 D. 0.90

INA BOUDIER—BAKKER

Verleden, Drama in 3 bedr. voor 5 H. en 4 D. 1.—

SAMUEL FALKLAND

Robert Bertram & Comp., Klucht in 3 bedr. voor 13 H. en 6 D. . 1.25

DAVIDOFSKY

Een slaaf der Eubiotiek, Schets in 1 bedr. voor 6 H. en 3 D. . 1.25

Wereldstad, Blijsp. in 4 bedr. voor 13 H. en 4 D. 1.—

I. MANNOURY

Een huis met Commensaals, oorsp. Kluchtsp. in 1 bedr. v. 5 H. . 0.90

HENRI DEKKING

Het Gouden Kuiken, Blijspel in 3 bedr. voor 6 H. en 5 D. . 0.90

Groote Dagen, Blijspel in 3 bedr. voor 12 H. en 6 D. . . . 1.—